

Maraka Maraka Yesu a Fe Xibaru Faɲin Naxan Σεβε

Yesu fɔxɔrabira naanin nan Marigi Yesu a taruxun nun a falane σεβε Alaa Nii Sariɲanxin barakani: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Muxune laxi a ra a Maraka a gbeen σεβεxi nɛn alogo Romi kaane xa denkeleya Yesu ma. A feene yeɓaxi kiina nde yi alogo Romi kaane xa la Yesu senben na. Yesu kabanako feen naxanye ligaxi, ne nan yeɓaxi dangu Yesu xaranna ra Maraka gbeen kui.

Maraka Kitabun yireni ito σεβεxi nɛn ɲεε tonge saxan ɲɔxɔndɔn Yesu te xanbini kore xɔnna ma. Kitabun yireni ito Yesu rafu feen nan singe yeɓama igeni. A mi a bari feen yeɓama. Yesu dunuɲa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nɛn a yamaan xa. A mɔn kabanako fe wuyaxi liga nɛn. Maraka na nan yeɓama Ningila Yesu kui. Dɔnxɛn na, a Yesu a sayaan nan yeɓama e nun a rakeli fena sayani.

Yoni Marafu Tiina kawandina

Matiyu 3.1-12, Luka 3.1-18, Yoni 1.19-28

¹ Ningila Yesu a fe fɔlɔn ni ito ra, Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xεmɛna.*

² A σεβεxi Nabi Esayi Kitabun kui, a naxa,

---

* **1:1:** Yesu yatɛxi **Alaa Dii Xεmɛn** na bayo a fafe mi toxi dunuɲa yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Na feen σεβεxi Luka 1.34-35 nan kui.

“N nan n ma xeraan nasigama nen i yeε ra,
a kiraan nafala i xa.

³ Muxuna nde xuiin minima tonbonni,
a naxa, ‘E kirani tɔn Marigin yeε ra,
ε kirane matinxin a xa!’ ”†

⁴ Nanara, Yoni yi mini kenenni tonbonni, a lu
yamaan nafuyε igeni e tubi feen na Ala ma, a e
kawandi, a e xa e xun xanbi so e yulubine yi, e yi
rafu igeni alogo e yulubine xa xafari.

⁵ Yudaya kaane nun Yerusalen kaane birin yi
siga a fema. E yi e ti e yulubine ra. A yi e rafu igeni
Yuruden baani e tubi feen na.

⁶ Nɔgɔmε xabe dugin nan yi ragodoxi Yoni ma, a
tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne nun
kumin nan na.

⁷ A yi kawandin ba yamaan xa, a naxa, “Naxan
fama n tan xanbi ra, na senben gbo dangu n tan na,
n mi sa lan nen n xa findi a sankidin luti fulunna
ra.

⁸ N tan ε rafuma igen nin iki, koni a tan ε rafuma
Alaa Nii Sarijanxin nin.”

Yesu rafu fena igeni

Matiyu 3.13-4.11, Luka 3.21-22, 4.1-13

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi fa sa keli Nasareti taani
Galile yamanani. Yoni yi a rafu Yuruden baani.

¹⁰ Yesu yi a rakelima igeni waxatin naxan yi, a yi
kore xonna to rabiye, Alaa Nii Sarijanxin yi godo
a ma ganba sawurani.

¹¹ A yi fala xuiin mε keli kore, a naxa, “N nafan
Dii Xemen ni i tan na. I bata n kenen ki fani.”

¹² Na waxati yeteni, Alaa Nii Sarijanxin yi a
rasiga tonbonni.

---

† 1:3: Esayi 40.3

¹³ A yi lu na yi soge tonge naanin. Setana yi kata a xa a ratantan. Yesu nun burunna subene nan yi a ra. Malekane fan yi fa a mali.

Yesu yi muxu naanin xili

Matiyu 4.12-22, Luka 4.14-15, 5.1-11

¹⁴ E yelin xanbini Yoni se kasoon na, Yesu yi siga Galile yamanani. A sa Alaa falan Xibaru Fajin kawandin ba yamaan xa,

¹⁵ a naxa, “Waxatin bata a li, Alaa Mangayaan bata maso. E e xun xanbi so e hakene yi, e denkeleya n ma falan Xibaru Fajin ma.”

¹⁶ Awa, Yesu yi sigan tima Galile Daraan dexon ma waxatin naxan yi, a yexe suxun muxu firin to, Simon nun a ngaxakedenna Andire. E yi yexe suxu nin yalaan na darani.

¹⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bira n foxo ra. N xa e findi muxu fenne ra Ala xa alo e yexen suxuma kii naxan yi.”

¹⁸ E yi e yalane bira mafuren! E bira a foxo ra.

¹⁹ Yesu mon yi siga yeen na ndedi, a yi Yaki nun a ngaxakedenna Yoni to, Sebede a dii xemene. E yi e yalane yitonna kunkin kui.

²⁰ Yesu yi e xili keden na. E yi e fafe Sebede nun walikene lu kunkin kui, e bira Yesu foxo ra.

Yinnan muxun naxan foxo ra

Luka 4.31-37

²¹ E yi sa Kapernan taan li. Yesu yi so salide banxini Matabu Lxonni, a yi lu xaranna tiye.

²² Yamaan yi kabε Yesu xaran ti keɓaan ma, amasoto a yi xaranna tima Ala senben nin. A mi yi luxi alo sariya karamoxone.

23 Na waxatin yeteni, xemena nde yi e salideni yinna jaxin yi naxan foxo ra. Yinnan yi xemen nasoxo, a yi falan ti a xon,

24 a naxa, “Yesu Nasareti kaana, i waxi nanse xon ma nxu xa? I faxi nxu halagiden nin ba? N ni i kolon, Alaa muxu sarijanxin nan i tan na.”

25 Yesu yi yinnan yamari a sobeen na, a naxa, “I dundu, xete xemeni ito foxo ra.”

26 Yinna jaxin yi xemen naxuruxurun kati! A gbelegbele, a xete a foxo ra.

27 Muxune yi kabε, e yi e bode maxodin folo, e naxa, “Nanse ito ra, xaran nenεn ni ito ra ba, Ala senben naxan yi? A yinna jaxine yamarima, e yi a falan suxu.”

28 Muxune yi Yesu a fe xibarun me Galile yamanan yiren birin yi mafuren!

*Yesu yi muxu wuyaxi rakendeya
Matiyu 8.14-17, Luka 4.38-41*

29 E to mini salide banxini, Yesu nun Yaki nun Yoni yi siga Simon nun Andire konni keden na.

30 Simon bitan gilεn furaxin yi saxi banxini, a fatin wolonxi a ma. E yi a fe fala Yesu xa sa!

31 Yesu yi siga na jaxanla fema, a yi a suxu a yiin ma, a yi a mali, a yi a rakeli. Fati mawolonna yi a bejin, a wali folo e xa.

32 Ninbanna ra, sosen godo xanbini, yamaan yi fa furetone birin na Yesu fema e nun jinan jaxine muxun naxanye foxo ra.

33 Taan birin yi e malan deen na.

34 Yesu yi furetε wuyaxi rakendeya furen sifan birin ma, a jinan wuyaxi kedi muxune foxo ra.

Koni a mi yi tinma jinanne yi falan ti hali ndedi amasoto e yi a kolon.

Yesu yi kawandin ba Galile yi

Luka 4.42-44

³⁵ Na xoton bode subaxani, Yesu yi keli, a mini, a siga yire madunduxina nde yi Ala maxandideni.

³⁶ Koni Simon nun a lanfane yi siga Yesu fendeni.

³⁷ Awa, e a toxina, e yi a fala a xa, e naxa, “Muxune birin i fenma iki.”

³⁸ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, “En siga taa gbete ye yi be dexon ma, alogo n mon xa sa kawandin ba menne fan yi, amasoto n faxi na nan ma.”

³⁹ Nayi, a yi siga Galile yamanan yiren birin yi, a sa kawandin ba salide banxine kui, a yi jinanne kedi.

Yesu yi dogonfonton nakendeya

Matiyu 8.1-4, Luka 5.12-16

⁴⁰ Dogonfonton yi fa Yesu fema, a yi a xinbi sin a bun ma. A yi a mafan, a naxa, “Xa i tinje, i noe n nakendeye nen.”

⁴¹ Yesu yi kininkinin a ma han, a yi a yiin sa a ma. A yi a yabi, a naxa, “N bata tin, i xa kendeya!”

⁴² Dogonfonna yi a bejin sa! Xemen yi kendeya.

⁴³ Na xanbi ra, Yesu yi a maxadi ken ken, a yi a rasiga keden na,

⁴⁴ a naxa, “I tuli mati, i nama a fala muxu yo xa. Koni siga saraxaraliin fema mafuren, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasarijan feen na alo

Nabi Musa a yamari kii naxan yi. Na findima nen sereyaan na saraxaraline xa.”‡

⁴⁵ Koni xεmεn yi siga yiren birin yi, a sa feni ito fala muxune birin xa. A yi a fala kati, han Yesu mi yi fa nεe soε taani kenenni, a lu a danna burunna ra. Yamaan yi fa a fεma sa keli yiren birin yi.

2

Yesu yi lεbutenna rakendeya

Matiyu 9.1-8, Luka 5.17-26

¹ Waxatidi danguxina, Yesu yi xεtε Kapεrunan taani. Yamaan yi a mε a Yesu bata fa a konni.

² Muxu wuyaxi yi e malan na yi. E na rafe han hali tandeni, tide mi yi fa na. Yesu yi Alaa falan kawandi ba e xa.

³ Muxu naanin yi fa xεmε lεbutenna nde ra e yii.

⁴ E mi yi nεe Yesu masεtε amasεtε yama gbeen yi na yi. Nanara, e yalenna raba banxin fari Yesu xun ma. E xεmεn nagodo Yesu ma na yalenna ra, a saxi a sa seni.

⁵ Yesu to e denkelεyaan to, a yi a fala lεbutenna xa, a naxa, “N ma dii, i yulubine bata mafelu.”

⁶ Sariya karamεxεna ndee yi dεxi na yi, ne yi e miri e yεtε ma, e naxa,

---

‡ **1:44: dogonfontεna:** Alaa sariyan kui, dogonfontεn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbεtε mi yi a yiin dinjε dogonfontεn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nen. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fε a xa saraxan ba alogo a mεn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dεxε a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

7 “A falan tima na ki nanfera? A bata Ala rayelefu. Muxu yo mi nɔɛ yulubine mafeluyɛ fɔ Ala keden peena!”

8 Yesu yi e miriyaan kolon mafuren! Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “E mirima fe sifani itoe ma nanfera?”

9 Nanse fala raxɔɔ lebutenna xa, ‘I yulubine bata mafelu’ hanma ‘Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?’

10 N na yitama ε ra nen nayi fa fala senbena n tan Muxuna Dii Xemen yii dunuɲa yi, n muxun mafelu a yulubine ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa,

11 “N na a falama i xa, keli i i ya sa seen tongo, i siga i konni.”

12 Xemen yi keli mafuren, a yi a sa seen tongo, a sigan ti e birin yee xori. E birin yi kabε kati! E yi Ala tantun, e naxa, “Nxu munma ito ɲɔxɔnna to singen mumε!”

Yesu yi Lewi xili

Matiyu 9.9-13, Luka 5.27-32

13 Yesu mɔn yi siga daraan dε, yama gbeen yi fa a fema, a e xaran fɔɔ.

14 A yi sigama waxatin naxan yi, a mudu maxinla nde to, a xili Lewi, Alifaa dii xemena, a yi dɔxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.” Lewi yi keli, a bira a fɔxɔ ra.

15 Na xanbi ra, Yesu yi siga a degedeni Lewi a banxini. Mudu maxinla nun hake kan wuyaxi yi dɔxɔ e degedeni Yesu nun a xarandiine fema, bayo na muxu sifan wuyaxi yi biraxi a fɔxɔ ra.

16 Farisi muxu* sariya karamɔxɔna ndee yi Yesu to a dεge hake kanne nun mudu maxinle fema. Nana, e yi a xarandiine maxodin, e naxa, “Nanfera Yesu a degema mudu maxinle nun hake kanne fema?”

17 Yesu yi e xuiin me, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kendε na mako mi seribaan ma fo furetone. N mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fo hake kanne.”

Sun suxun maxodinna
Matiyu 9.14-17, Luka 5.33-39

18 Yoni a xarandiine nun Farisi muxune yi sunna suxuma. Muxuna ndee yi fa Yesu fema, e yi a maxodin, e naxa, “Nanfera Yoni a xarandiine nun Farisi muxune xarandiine sunna suxuma koni i gbeene mi sunna suxuma?”

19 Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nεma naxalandi tiine fema, e sunna suxe ba?† Na mi lige, xa a e fema!

20 Koni waxatina nde fama, naxalandi kanna bama nen e ye. Na waxatini, e sunna suxuma nen.

21 Muxu yo mi dugi nεne dungin tonge, a yi dugi fonna beteren a ra.‡ Xa a na liga, a dugi nenεn boma nen a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi.

---

* **2:16: Farisi muxune:** Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyann bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. † **2:19: Naxalandi kanna:** Yesu nan luxi alo naxalandi kanna sandani ito kui. A bunna nen, fa fala muxune mi sunna suxuma sewa waxatine yi. ‡ **2:21: dugi nenεna:** Yesu a sariya nenεn mi se Nabi Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mɔn mi se sariya nenεn ma.

22 Muxun mi manpa nenen se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nenen se saseen kalama nen, se saseen nun manpaan yi kala. Koni manpa nenen sama se sase nenen nan kui.”

Matabu Loxona fe

Matiyu 12.1-8, Luka 6.1-5

23 Yesu nun a xarandiine yi danguma xena nde ma Matabu Loxona nde yi, a xarandiine yi sansi tonsonne ratorondon folo.

24 Nanara, Farisi muxune yi a fala Yesu xa, e naxa, “I ya xarandiine feen naxan ligama, na mi daxa Matabu Loxoni.”§

25 Yesu yi e yabi, a naxa, “E munma na xaran ba, kamɛn Dawuda nun a foxorabirane suxu waxatin naxan yi?*

26 A so nen Alaa banxini Saraxarali Kuntigi Singena Abiyatari waxatini, a yi Alaa buru ralixin don muxe mi daxa a xa naxan don fo saraxaraline. Dawuda mon yi ndee so a foxorabirane fan yii.”

27 Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “Matabu Loxon daxi muxun nan xa, muxun xa mi daxi Matabu Loxon xa.

28 Nanara, n tan Muxuna Dii Xemen nan Matabu Loxon kannara.”

3

Xeme yii madonxina fe

Matiyu 12.9-14, Luka 6.6-11

---

§ 2:24: Farisi muxune namunne mi yi tinje wali yo xa ke **Matabu Loxoni**. Na feen sebexi Xoroyaana 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu saxolexine mi yi maliye na loxoni. * 2:25: A mato Samuyeli Singen 21.2-7.

¹ Na xanbi ra, Yesu mən yi siga salide banxini. A yi xεmε yii madənxina nde li mənni.

² E yi lu Yesu matoε xa a xεmεn nakεndεyε Matabu Ləxəni alogo e xa a kansun na fe ra.

³ Yesu yi a fala xεmε yii madənxin xa, a naxa, “Keli, i fa yamaan yεtagi be.”

⁴ Na xanbi ra, a yi yamaan maxədin, a naxa, “Matabu Ləxəni, nanse daxa a xa liga, a naxin ba, xa a fajina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?” Koni e mi fefe fala.

⁵ Yesu xəlxin yi e mato. A sunu e kininkin-intareyana fe ra ki faji. A yi a fala xεmεn xa, a naxa, “I yiini bandun.” A yi a yiini bandun, a kεndεya.

⁶ Nanara, Farisi muxune yi mini mafurεn! E nun Herode a muxuna ndee yi sa e bode to, e Yesu faxa feni tən.

Yamaan yi e malan daraan de

⁷ Yesu nun a xarandiine yi siga Galile Daraan dεxən ma, yama gbeen yi bira a fəxə ra keli Galile yamanani, e nun Yudaya

⁸ nun Yerusalen nun Idumeya nun Yurudεn baan kidimaan nun Tire taan nun Sidən taan nabilinni. Yesu yi feen naxanye ligama, yamaan yi na mε, e yi fa a fεma.

⁹ A yi a fala a xarandiine xa a e xa kunkina nde fen a xa, alogo yamaan nama a yigbεtεn.

¹⁰ A bata yi muxu wuyaxi rakεndεya nun. Furetəne birin yi kataxi alogo e xa e maso a ra, e yi e yiin din a ra.

¹¹ Nba, yinna naxine yi muxun naxanye fəxə ra, ne a to waxatin naxan yi, e bira a bun ma, yinna

ɲaxine yi lu e ragbelegbele, e falan ti e xɔn, e naxa,
 “Alaa Dii Xɛmɛn nan i tan na.”

¹² Koni a yi yinnane yamari, a e nama a fe fala.

Yesu yi xɛra fu nun firinne yɛba

Matiyu 10.1-4, Luka 6.12-16

¹³ Awa, Yesu yi te geyaan fari. A yi waxi muxun
 naxanye xɔn ma, a yi ne xili, e yi fa a fɛma.

¹⁴ A yi muxu fu nun firin sugandi, a naxanye
 findi xɛrane ra alogo e xa lu a fɛma,

¹⁵ a yi e rasiga kawandi badeni, a fangan so e yii
 e ɲinanne kedi.

¹⁶ A muxu fu nun firinna naxanye sugandi, ne
 nan itoe ra, Simɔn, Yesu naxan xili sa Piyɛri,*

¹⁷ e nun Sebede a dii xɛmɛn Yaki nun a xunyen
 Yoni Yesu naxanye xili sa “Boyanerige.” Na bunna
 nɛɛn “Kuye Sarinna diine.”

¹⁸ E nun Andire nun Filipi nun Barotolome nun
 Matiyo nun Tomasi nun Alifaa dii xɛmɛn Yaki nun
 Tade nun Simɔn e naxan ma a “Yahudiya siya
 xanuna,”†

¹⁹ e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a
 a so yiini.

Yesu nun Yinna mangana fe

Matiyu 12.22-32, Luka 11.14-23, 12.10

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi xɛtɛ banxini. Yama gbeen
 yi e malan na yi han Yesu nun a xarandiine mi yi
 fa nɔɛ e dɛge fɛrɛn sɔtɛ.

---

* **3:16:** Muxune mɔn Piyɛri ma a Pita. † **3:18: Yahudiya siya xanuna:** Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yɛngɛma alogo Isirayila kaane xa mini e nɔɔn bun ma.

21 A denbayaan na me waxatin naxan yi, e siga a tongodeni, amasotɔ a denbayaan yi a falama nen, e naxa, “Seen bata so a yi.”

22 Sariya karamɔxɔn naxanye fa sa keli Yerusalɛn taani, ne yi a fala, e naxa, “Belesɛbu nan a fɔxɔ ra!” Bonne naxa, “A yinnane kedima yinna mangan Belesɛbu barakan nin.”

23 Nanara, Yesu yi e xili a fema, a sandana ndee sa e xa, a naxa, “Setana nɔɛ Setana kede ba?”

24 Xa yamanan bata yitaxun yengeni, na yamanan mi sabatima.‡

25 Yengen tanden naxan kui, na tanden mi sabatima.

26 Xa Setana keli a yete xili ma, a mangayani taxunma yengeni nen. A mi sabatima, a janma nen na yi.

27 Muxu yo mi nɔɛ soe senbɛmana banxini, a yi a yii seene tongo, xa a mi senbɛmaan xidi singen. § Na xanbi ra, a banxi kui seene tonge nen.

28 N xa jɔndin fala e xa, muxun yulubin naxan birin ligama, hali a na Ala rayelefu, Ala e mafeluyɛ nen na birin na.

29 Koni muxun naxan na Alaa Nii Sarijanxin nayelevu, na mi mafeluyɛ mumɛ, habadan yulubin luma a ma nen.”

30 Yesu ito falaxi nen amasotɔ muxune yi a

---

‡ 3:24: **yamanan:** Ninanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nen alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jananne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. § 3:27: Sandani ito kui, Setana findixi **senbɛmaan** nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi.

falama nɛn, e naxa, “Yinna jaxin nan a fɔxɔ ra.”

Yesu nga nun a xunyɛne fe

Matiyu 12.46-50, Luka 8.19-21

³¹ Na xanbi ra, Yesu nga nun a xunyɛne yi fa. E ti tandeni, e xɛraan nasiga a xilideni banxini.

³² Yamaan yi dɔxi Yesu rabilinni, e yi a fala a xa, e naxa, “A mato, i nga nun i xunyɛne tandeni e waxi i to feni.”

³³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ndee nga nun n xunyɛne ra?”

³⁴ Muxun naxanye dɔxi a rabilinni, a yi ne mato, a naxa, “N nga nun n xunyɛne mato be yi.

³⁵ Amasɔtɔ muxun naxanye Ala sagoon ligama, ngaxakeden xɛmɛmaan nun a jaxalanmaan ne nan na e nun n nga.”

4

Sansi wonla fe sandana

Matiyu 13.1-9, Luka 8.4-8

¹ Na xanbi ra, Yesu mɔn yi xaranna fɔlɔ daraan dɛ. Yama gbeen yi malan a fɛma han a yi so kunkin kui daraan xun ma. Yamaan yi lu baan xɛ dɛɛn xɔn ma.

² A yi e xaran fe wuyaxi ma sandani. A yi a fala e xa a xaranni, a naxa,

³ “Ɛ tuli mati. Xɛɛ biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni.

⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xɔn ma. Xɔline yi ne don.

⁵ Ndee yi bira fanyen fari bɛndɛ gbee mi yi dɛnaxan yi. E yi soli mafurɛn, amasɔtɔ bɛnden mi yi gbo na yi.

⁶ Sogen to te, e yi lisi a ra, e xara, bayo e salenne mi yi godoxi bəxəni ki fajni.

⁷ Sansina ndee yi bira sexe jali kanne tagi, sexe ne yi gbo, e yi e don, e mi bogi.

⁸ Koni ndee yi bira bəxə fajini, e soli, e sabati, e bogi, e keden kedenna birin yi tonge saxan sətə hanma tonge sennin, hanma keme.”

⁹ Yesu yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan xən, a feen me, na xa a tuli mati!”

Sandane sa xunna

Matiyu 13.10-17, Luka 8.9-10

¹⁰ Yesu yi a danna waxatin naxan yi, muxun naxanye nun a xarandii fu nun firinne yi a rabilinni, ne yi a maxədin sandane fe ma.

¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan wundo feen bata so ε tan yii. Koni muxun naxanye a far ma, ne feen birin mema sandan nin

¹² bayo, ‘E seen matoma nen han, koni e mi a yigbema. E e tuli matima nen han, koni e mi fefe famuma, alogo e nama maxete, e yulubine yi xafari.’* ”

Yesu yi sandan bunna ye ba

Matiyu 13.18-23, Luka 8.11-15

¹³ Na xanbi ra, Yesu yi e maxədin, a naxa, “E mi sandani ito bunna kolon ba? Xa ε mi ito kolon, ε sandan bonne bunne kolonma di?”

¹⁴ “Awa, sansi wonla Alaa falan nan wolima.

¹⁵ Muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira kiraan xən ma. E na Alaa falan me tun, Setana yi fa, a yi a ba e yi.

---

* **4:12:** Esayi 6.9-10

16 Muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira fanyen fari. E na Alaa falan me, e a suxuma nen sewani mafuren!

17 Koni salen mi e bun ma, e mi buma. Taron nun besenxonyaan na fa Alaa falana fe ra, e birama nen tantanni mafuren!

18 Muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira sexe jali kanne tagi. E Alaa falan me,

19 koni dunuɲa xaminne nun nafunla fe kunfan nun nata gbeteɣe yi a liga e falan beɲin, a tonon mi lu e ma.

20 Koni muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira boxo farini. E Alaa falan mema nen, e yi a suxu, e bogi. Ndee yi tonge saxan namini, ndee tonge sennin, ndee kemε.”

Lenpun daxo fena seen bun ma

Luka 8.16-18

21 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Lenpun daxε deben bun ma hanma saden bun ma ba? A mi daxoma seen xan fari ba?”

22 Feen naxanye birin luxunxi, ne makenenma nen. Feen naxanye birin wundoni, ne minima nen kenenni.

23 Xa tunla naxan ma a feen me, na xa a tuli mati!”

24 A mon yi a fala e xa, a naxa, “E feen naxan mexi, ε na fe liga ε yeren ma. E ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na yatema ε xa nen, a yi nde sa a fari.

25 Seen muxun naxan yii, nde mon soma nen na yii, koni se mi muxun naxan yii, hali naxan di a yii, na bama nen a yii.”

Sansi xanna fe sandana

²⁶ Yesu mən yi a fala, a naxa, “Alaa Mangayaan luxi nən alo xəmən naxan a sansiin woli a xεen ma.

²⁷ Xa a xi, xa a mi xi, kəεen ba, yanyin ba, sansi xənna solima nən, a yi gbo, koni a tan mi a liga kiin kolon.

²⁸ Bəxən nan bogi seene raminima a yεε ra. A solima nən singe, na xanbi ra, a sabati, dənxen na a yi bogi.

²⁹ A na mə waxatin naxan yi, xəmən yi wəliten naso a ra, bayo a xaba waxatin bata a li.”

Sansi xurina fe sandana

Matiyu 13.31-32, 34, Luka 13.18-19

³⁰ Yesu yi maxədinna ti, a naxa, “En na Alaa Mangayaan sama nanse ma, hanma en nəε a yεbe sandan mundun xən?”

³¹ A luxi nən alo sansi kεεε xuridin† naxan xurun dangu se kεεen birin na muxune naxanye sima.

³² Koni a na si, a gboma nən han a dangu sansine birin na. A yiine yi gbo han xəline yi e tεene sa a yiine yi, a nininna ra.”

³³ Yesu yi Alaa falan nali e ma sanda sifani ito wuyaxi xən, e yi nəε naxanye famunεε.

³⁴ A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. Koni e nun a xarandiine nεma yi e danna, a yi e birin yεbama nən e xa.

Yesu yi foye gbeen yamari

Matiyu 8.23-27, Luka 8.22-25

³⁵ Na ləxən jinbanna ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “En gidi daraan kidi ma.”

---

† **4:31:** Sansini ito xili nən mutaridi.

³⁶ Nayi, e yi keli yamaan ye, e sa so kunkin kui Yesu yi dɔxi naxan kui. Kunki gbeteƷe fan yi a dεxɔn.

³⁷ Foye gbeen yi keli, igen mɔrɔnne‡ yi so fɔlɔ kunkin kui, a yi luxi ndedi kunkin xa rafe igen na.

³⁸ Yesu yi xima kunkin kui xanbin na, a xunna saxi xunbunsaan fari. E yi a raxulun, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i ya fe mi nxu faxa feni ba?”

³⁹ Yesu yi keli, a foyen nun igen mɔrɔnne yamari, a naxa, “I raxara, i sabari!” Foyen yi dɔxɔ, na yi madundu yenyen!

⁴⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ gaxuxi nanfera? DenkeƷeya mi ε yi singe ba?”

⁴¹ Koni e gaxu kati! E a fala e bode xa, e naxa, “Nde xεmeni ito ra? Hali foyen nun igena a falan suxuma!”

5

*Yesu yi muxun nakεndεya yinnane naxan fɔxɔ ra
Matiyu 8.28-34, Luka 8.26-39*

¹ E yi dangu Galile Daraan bode fɔxɔn na Gadara yamanani.

² Yesu godo nen kunkin kui tun, xεmena nde yi fa sa keli bilingan yireni, yinna naxin yi naxan fɔxɔ ra.

³ Na xεmen yi bilingan yiren nin, muxu yo mi yi fa nɔε a xidε sɔnɔn, hali yɔlɔnxɔnna ra.

⁴ Amasɔtɔ e bata yi a sanne balan wuren na, e a yiine xidi yɔlɔnxɔnne ra sanpa ma wuyaxi, koni a yi a yɔlɔnxɔnne yibolonma nen, a wurene ba a sanne ma. Muxu yo mi yi fa a nɔε.

---

‡ **4:37: Igen mɔrɔnne:** alo foyen na so igeni.

⁵ A yi sigama bilingan yiren nin, e nun geyane fari κῶεεn nun yanyin birin na. A yi gbelegbelema nεn waxatin birin, a yi lu a yetε maxabe γεμεn na.

⁶ A to sa Yesu to fε wulani, a yi a gi, a sa a xinbi sin a bun ma.

⁷ A yi a xuini te, yinnan yi a ragbelegbele a falan ti a xɔn, a naxa, “Kore Xɔnna Alaa Dii Xεμεna, Yesu, i waxi nanse xɔn ma n tan xa? I κῶῶ Ala yi, fa fala i mi n jaxankatama!”

⁸ A na falaxi nεn, amasɔῶ Yesu bata yi a fala, a naxa, “I tan yinna jaxina, xετε xεμεni ito fɔxɔ ra.”

⁹ Yesu yi yinnan maxɔdin, a naxa, “I xili di?” A yi a yabi, a naxa, “N xili nεn, ‘Ganla.’ Amasɔῶ nxu wuya!”

¹⁰ Yinnan yi lu Yesu mafanηε, a nama yinnane kedi yamanani.

¹¹ Awa, xɔσε kuru gbeen yi na δεxɔn ma, e yi e degema geyaan ma.

¹² Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Nxu rasiga xɔσε kuruni itoe ye, alogo nxu xa sa so ne yi.”

¹³ Nanara, a yi tin. Yinna jaxine yi xετε xεμεn fɔxɔ ra, e sa so xɔσεne yi. Xɔσε kurun birin yi godo e giye geyaan na, e godo darani, e faxa. Xɔσε wuli firin jɔxɔn.

¹⁴ Muxun naxanye yi xɔσεne kantanma, ne yi siga e giye taani, e sa na xibarun nali taani e nun xeene ma. Yamaan yi siga na feen matodeni.

¹⁵ Awa, e siga Yesu fema, e na xεμεn to yinna ganla yi naxan fɔxɔ ra nun. A dɔxi, domain nagodoxi a ma, a bata xaxili sɔῶ. Nanara, e birin yi gaxu kati!

¹⁶ Naxanye na feene birin to, e yi ne yeba yamaan xa naxan ligaxi na muxun xa yinna jaxin

yi naxan fɔxɔ ra e nun naxan liga xɔsɛne ra.

¹⁷ Nanara, e Yesu mafan fɔlɔ, a xa keli e yamanani.

¹⁸ Awa, Yesu yi soma kunkin kui waxatin naxan yi, yinna naxin yi xɛmɛn naxan fɔxɔ ra nun, na yi Yesu mafan alogo a xa lu a fɛma.

¹⁹ Koni Yesu mi tin, a yi a fala a xa, a naxa, “Xɛtɛ i konni i ya denbayaan fɛma. Marigin naxan ligaxi i xa, a kininkinixi i ma kii naxan yi, i sa na fala e xa.”

²⁰ Awa, xɛmɛn yi siga na Taa Xun Fune birin yi. Yesu feen naxan ligaxi a xa, a sa na fala. Na muxune yi kabɛ kati!

Yesu yi muxu firin nakɛndɛya

Matiyu 9.18-16, Luka 8.40-56

²¹ Yesu mɔn yi xɛtɛ daraan bode fɔxɔn na kunkin kui. Yama gbeen yi malan Yesu rabilinni daraan dɛxɔn ma.

²² Salide banxin kuntigina nde yi fa, naxan yi xili Yirusu, a yi a to, a bira Yesu san bun ma.

²³ A yi a mafan kati, a naxa, “N ma dii tɛmɛn faxamaan ni i ra! Yandi, fa i yiin sa a ma alogo a xa kɛndɛya, a lu a nii ra.”

²⁴ Awa, Yesu yi siga a fɔxɔ ra, yama gbeen fan yi siga a fɔxɔ ra, e yi a yigbɛtɛn han!

²⁵ Naxanla nde yi na nun naxalan furen yi naxan ma xabu nɛɛ fu nun firin.

²⁶ A bata yi tɔrɔ seriba wuyaxi fɛma a dandan-deni, a gbetin birin bata yi naxan, koni a mi kɛndɛya, fɔ a furen to yi sigan gboɛ ayi!

²⁷ A to Yesu a fe mɛ, a yi fa yamaan yɛ Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domain na.

28 Amasɔtɔ a yi a mirima nɛn, a naxa, “Hali n na n yiin din a domain na gbansan, n kɛndɛyama nɛn.”

29 Na waxatin yɛtɛni, wunla naxan yi minima a ma, na yi dan, a yi a kolon a fatini fa fala a bata kɛndɛya.

30 Yesu yi a kolon mafurɛn a sɛnbɛna nde bata mini a yi. A yi a yɛɛ rafindi yamaan ma a yi a fala, a naxa, “Nde a yiin dinxi n ma domain na?”

31 A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “I yamaan toma i yigbɛtɛnɲɛ, i mɔn a falama, i naxa, ‘Nde a yiin dinxi n na?’ ”

32 Koni Yesu yi lu a rabilinna matoɛ alogo a xa naxanla to naxan a yiin dinxi a ra.

33 Naxanla yi xuruxurunma gaxuni, a to bata a kolon naxan ligaxi a xa, a yi fa bira a san bun, a yi nɔndin fala a xa.

34 Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii tɛmɛna, i ya dɛnkɛlɛyaan bata i rakisi, siga bɔɲɛ xunbenli, i ya tɔrɔn bata nɔn.”

35 Yesu yi na falama waxatin naxan yi, xɛrana ndee yi fa sa keli salide banxin kuntigin Yirusu konni. Ne yi a fala Yirusu xa, e naxa, “I ya dii tɛmɛn bata faxa. I karamɔxɔ tɔrɔma nanfera?”

36 Yesu mi a tuli mati e falan na, koni a yi a fala salide banxin kuntigin xa, a naxa, “I nama gaxu, i xa dɛnkɛlɛya tun!”

37 A mi tin muxu yo xa siga a fɔxɔ ra, fɔ Piyɛri nun Yaki nun Yaki xunyen Yoni.

38 E to salide banxin kuntigin konna li, Yesu yi e to kɔntɔfilixi, e yi wugama han, e gbelegbelema!

39 A yi so banxini, a yi a fala e xa, a naxa, “ɛ kɔntɔfilixi nanfera, ɛ yi wuga? Diin mi faxaxi, a

xiin nɛn.”

⁴⁰ Koni, e yi a magele fɔɔ. A yi e birin namini banxini, a yi diidina nga nun a fafe xili e nun a xarandii saxanna. E diidin saxi dɛnaxan yi, e so mɛnni.

⁴¹ A yi a suxu a yiin ma, a yi a fala a xa a kon xuini, a naxa, “Talita kumi.” Na bunna nɛn fa fala, “Dii tɛmɛna, n na falama i xa, keli!”

⁴² Dii tɛmɛn yi keli mafuren, a sigan ti fɔɔ. A barin bata yi jɛɛ fu nun firin ti. E yi kabɛ na ma kati!

⁴³ Koni Yesu yi e yamari, a muxu yo nama feni ito kolon, e mɔn xa donseen so diin yii.

6

Nasarɛti kaane yi e mɛ Yesu ra Matiyu 13.53-58, Luka 4.16-30

¹ Yesu yi keli na yi, a siga a konni, a maxuruxi taan naxan yi, a xarandiine biraxi a fɔxɔ ra.

² Matabu Lɔxɔn to a li, a yi xaranna ti fɔɔ salide banxini. Yamaan naxan yi tuli matixi a ra, ne yi kabɛ, e yi a fala, e naxa, “A ito sɔtɔxi minɛn yi? A xaxinla sifani ito sɔtɔxi di, a to fa kabanako feni itoe ligama?”

³ Kamudɛrɛn xa mi ito ra ba? Mariyamaa diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Yudasani nun Simɔn tada xa mi ito ra ba? A xunye jaxalanmane xa mi dɔxi be ba?” E yi e mɛ a ra.

⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binyɛ yiren birin yi, fɔ a kon taan nun a xabilan nun a denbayani.”

⁵ A mi nɔ kabanako fe yo ligɛ mɛnni, fɔ a to a yiin sa furetɔna ndee tun ma, a yi e rakɛndɛya.

⁶ A yi kabε e dεnkεlεyatareyaan ma han!

*Xεra fu nun firinne xε fena
Matiyu 10.5-15, Luka 9.1-6*

Na xanbi ra, Yesu yi siga na taane yi, a yi yamaan xaran.

⁷ A yi xarandii fu nun firinna xili, a yi e rasiga firin firin yεεn ma. A yi sεnben so e yii yinna naxine xun na.

⁸ A yi e yamari, a naxa, “E nama siga sese ra ε yii sigatini, fɔ dunganna. E nama siga buru ra hanma bɔndunla hanma gbetina ε tagi xidini.

⁹ E xa sankidin so ε sanni koni ε nama doma gbee firin xali ε yii.”

¹⁰ A mɔn yi a fala e xa, a naxa, “E na yigiya banxin naxan yi, ε xa lu mɛnni han ε yi keli na taani.

¹¹ Xa ε yirena nde li, yamaan mi ε rasuxu, e mi e tuli mati ε ra, ε xa keli na yi. E yi ε sanne rakunkun, ε yi na gbangbanna ba ε sanne ra. * Na findima nεn sereyaan na e xa!”

¹² Nayi, e yi siga, e sa kawandin ba, e naxa, a yamaan xa e xun xanbi so e hakene yi.

¹³ E yi ninan wuyaxi kedi, e turen sa furetɔne xunne yi misaala ra, e yi e rakεndεya.

*Yoni Marafu Tiin faxa fena
Matiyu 14.1-12, Luka 9.7-9*

¹⁴ Manga Herode yi na birin mε amasɔtɔ Yesu xinla bata yi xuya ayi yiren birin yi. Muxuna

---

* **6:11:** E **sanne rakunkun** feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi xεrane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

ndee naxa, “Yoni Marafu Tiin nan kelixi sayani. Nanara, sɛnbɛna a yii, a kabanako feene liga.”

15 Koni ndee naxa, “Nabi Eli nan a ra.” Ndee naxa, “Nabiin nan a tan na alo waxati danguxin nabina nde.”

16 Herode a mɛ waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, “Yoni nan a ra, n naxan xunna sɛgɛ a dɛ! A bata keli sayani!”

17 Herode yɛtɛɛn yamarin fi nɛn, a Yoni xa suxu, e yi a xidi, e yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan bata yi dɔxɔ Herode fafaxakedenna Filipi xɔn, Herode naxan dɔxɔ a ɲaxanla ra.

18 Yoni bata yi a fala Herode xa, a naxa, “A mi daxa i xa i fafaxakedenna ɲaxanla dɔxɔ!”

19 Nanara, Herodiyade yi xɔɓ Yoni ma, a yi waxi a faxa feni. Koni a mi nɔ,

20 amasɔɓ Herode yi gaxuxi Yoni yɛɛ ra, bayo a yi a kolon a muxu tinxinxi sariɲanxin nan yi a ra. Nanara, a yi lu a ratangɛ. Herode na yi a tuli mati Yoni ra waxati yo yi, a yi kuisanma nɛn, anu a yi rafan a ma a xa a tuli mati a ra.

21 Koni lɔxɔna nde, Herode yi a bari lɔxɔn sumunna donse donni tɔn a kuntigine nun sofa mangane nun Galile yamanan muxu gbeene xa.

22 Herodiyade a dii tɛmɛn yi so banxini, a yi a bodon. Na yi Herode nun a muxu xilixine kɛnɛn. Nanara, mangan yi a fala na sungutunna xa, a naxa, “I waxi sese xɔn ma, n na soɛ i yii.”

23 A yi a kɔɓ, a yi saratin tongo a xa, a naxa, “I na n xandi sese yi, n na soma i yii nɛn hali n ma yamanan fɔxɔ kedenna!”

24 Nanara, sungutunna yi mini, a siga, a sa a nga maxɔdin, a naxa, “N xa a xandi nanse yi?” A nga yi

a yabi, a naxa, “Yoni Marafu Tiin xunna.”

²⁵ Nayi, dii temen yi xete mangan fema mafuren, a yi a fala a xa, a naxa, “N waxi a xon ma, i xa Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma iki sa!”

²⁶ Na yi mangan niin naforo a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yee xori, a mi yi wama tondi feni.

²⁷ A yi sofana nde yamari mafuren, a a xa sa fa Yoni xunna ra. Na yi siga, a sa Yoni xunna sege a de kasoon na,

²⁸ a fa a ra wure lefaan ma. A yi a so sungutunna yii, na yi a so a nga yii.

²⁹ Yoni a xarandine to na me, e yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Matiyu 14.13-21, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14

³⁰ Xerane yi e malan Yesu fema, e feen naxan birin ligaxi, e nun e yamaan xaran kii naxan yi, e yi na birin yeba a xa.

³¹ A yi a fala e xa, a naxa, “E fa e danna yire madunduxina nde yi, e fa e matabu n fema.” Amasoto muxu wuyaxi yi fama, e siga, han e mi yi feren yati soto ma, e yi e dege.

³² Nayi, e yi te kunkin kui alogo e xa siga yire madunduxina nde yi.

³³ Koni muxu wuyaxi yi e to sigε, e yi a kolon mafuren! Nanara, muxune yi keli taane birin yi, e yi e gi han e tan singe yi sa so.

³⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to na yi, a kininkinin e ma amasoto e yi luxi nen alo yexeen naxanye kantan muxu mi na. Nanara, a e xaran folo fe wuyaxi ma.

35 A xarandiine yi fa a fɛma jinbanna ra, e naxa, “Kɔɛɛn bata so, burunna nan nun be ra.

36 Yamaan naxɛtɛ alogo e xa siga be rabilinna banxidɛne ra e nun xɛɛne ma, e sa donseen sara e yɛtɛ xa.”

37 Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ tan yɛtɛɛn xa donseen so e yii.” E yi a fala a xa, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa sa walikɛɛn kike solomasɛxɛ saranna sara burun na ba nxu yi donseen so e yii?”

38 Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Buru xun yoli ɛ yii? Ɛ sa a mato.” E yi a yabi, e naxa, “Buru xun suulun, yɛxɛ firin nan be.”

39 Nayi, Yesu yi a fala, a e xa yamani taxun dɔxɔde yɛɛn ma, e dɔxɔ sɛxɛne fari.

40 Awa, yamaan yi dɔxɔ muxu kɛmɛ yɛɛn nun muxu tonge suulun yɛɛn ma.

41 Na xanbi ra, Yesu yi buru xun suulunne nun yɛxɛ firinne tongo, a yi a yɛɛn nate kore, a barikan bira Ala xa. A na buru xun suulunni gira, a yi a so a xarandiine yii, a e xa a yitaxun yamaan na. A yɛxɛ firinne fan yitaxun e ra.

42 E birin yi e dɛge, e lugo ken!

43 Xarandiine yi debe fu nun firin nafe burun nun yɛxɛ dungi dɔnxɛne ra.

44 Muxun naxanye na burune don, xɛmɛne gbansan, muxu wuli suulun.

Yesu yi sigan ti igen fari

Matiyu 14.22-33, Yoni 6.15-21

45 Na waxatin yɛtɛni, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yɛɛ ra Betasada taani daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na yamaan naxɛtɛdeni.

46 A to keli yamaan fɛma, a yi te geyaan fari Ala maxandideni.

47 Ninbanna to a li, kunkin yi daraan tagini, Yesu tan kedenna bɔxɔni.

48 A yi a to a xarandiine tɔrɔma kunkin nasiga feen na bayo foye gbeen bata yi a xun sa e ma. Na nan a liga a siga e fɛma subaxani, a sigan tima igen fari, a yi dangu feni e ra nun.

49 Koni e to a to sigan tiyɛ igen fari. E yi e miri fa fala, muxun yelɛnna nan a ra. E gbelegbele,

50 amasɔtɔ e birin a to nɛn, e yi gaxu kati! Yesu yi falan ti e xa mafurɛn, a naxa, “Ɛ wɛkile, n tan nan a ra. Ɛ nama gaxu.”

51 A so kunkin kui e fɛma, foyen yi a raxara. Xarandiine yi kabɛ han!

52 Amasɔtɔ e mi buru don feen kabanako feen famuxi, bayo e bɔɲɛn yi xɔdɔxɔ.

Yesu yi furetɔne rakɛndɛya
Matiyu 14.34-36

53 Yesu nun a xarandiine yi daraan gidi. E siga Genesarɛti yamanani, e kunkin xidi na yi.

54 E to mini kunkin kui tun, yamaan yi Yesu kolon.

55 Mɛn kaane na yi a xinla mɛ dɛnaxan yi, e birin yi fama e furetɔne ra nɛn a fɛma dagine ma.

56 Yesu siga yiren naxan birin yi, banxidɛne nun taane nun xɛɛne, mɛn muxune yi fama e furetɔne ra nɛn lɔxɔ tidene yi. E yi Yesu mafan, a a xa tin furetɔne xa e yiin din a domaan lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kɛndɛyama nɛn.

7

Yahudiyane namun feene
Matiyu 15.1-9

¹ Awa, Farisi muxuna ndee nun sariya karamɔxɔna ndee yi e malan Yesu rabilinni sa keli Yerusalɛn taani.

² E yi a to fa fala a xarandiina ndee e dɛgema, e yiine mi yi sarijan lan Yahudiyane dinan kiin ma. Na bunna nɛɛn fa fala e mi e yiin naxaxi.

³ Anu, Farisi muxune nun Yahudiyane birin mi yi donseen donɲɛ xa e mi e yiin naxa lan e dinan kiin ma, amasɔtɔ e yi kankanxi e benbane namun feene ma.

⁴ E na keli lɔxɔ tideni, xa e mi e fatin maxa lan e dinan kiin ma, e mi e dɛgɛ. Namun fe wuyaxi mɔn e yii, alo igelengenna nun tunden nun sulan goronne maxana.

⁵ Farisi muxune nun sariya karamɔxɔne yi Yesu maxɔdin, e naxa, “Nanfera, i ya xarandiine mi en benbane namunna suxuma? E donseen donma e yiin mi raxaxi lan en ma dinan kiin ma!”

⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Esayi waliyiya falan naxan ti ɛ fe yi, a ɲɔndin nan yi a ra, ɛ tan nafigne, bayo a sɛbɛxi, a naxa, ‘Yamani ito n binyama e dɛɛn nin, koni e bɔɲɛn makuya n na pon!”

⁷ E n batuma fuyan! Amasɔtɔ e xaranna findixi adamadiyaan yamari xaranxine nan gbansan na.* ”

⁸ Yesu naxa, “E bata Alaa yamarine beɲin, ɛ adamadiine namun feene suxu.

---

* 7:7: Esayi 29.13

9 Ε fatan Alaa yamarine kaladeni alogo ε xa kankan ε gbee namun feene ma!

10 Amasotɔ Musa a fala nɛn, a naxa, ‘I baba nun i nga binya,’ a mɔn naxa, ‘Naxan na a baba danga hanma a nga, ε na kanna faxa.’†

11 Koni ε tan a falama, ε naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga xa, a naxa, ‘I yi maliin naxan sotɔma n yii nun, na bata findi Ala gbeen na,’ e yi na falama e kon xuini, fa fala ‘korobanna.’

12 Xa a na fala, ε mi fa tinma a xa sese liga a fafe nun a nga xa.

13 Nayi, ε Alaa falan kalama ε namun feene xɔn ε yamaan xaranma naxanye ma. Ε na fe sifa wuyaxi gbɛtɛye ligama.”

Muxuna sariɲanna kala fena

Matiyu 15.10-20

14 Na xanbi ra, Yesu mɔn yi yamaan xili a fɛma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε birin xa ε tuli mati n xuiin na, ε yi ito famu.

15 Muxun seen naxan birin donma, na mi a sariɲanna kalama. Koni feen naxan kelima a bɔɲɛni, na nan a sariɲanna kalama.

16 Awa, xa tunla naxan xɔn, a xa feen mɛ, na xa a tuli mati!”

17 A keli yamaan fɛma waxatin naxan yi, a so banxini, a xarandiine yi a maxɔdin na sandan bunna ma.

18 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fan munma xaxili sotɔ ba? Ε mi a to, muxuna sariɲanna mi kalama donseen xan xɔn naxan soma a dɛ?”

† **7:10:** Xɔɔyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16

19 Amasɔtɔ a mi soma a bɔɾɛn xan yi, fɔ a godo a kui, na xanbi ra, a yi mini a fatini.” Yesu to ito fala, a yi a falama nɛn fa fala donse yo mi haramuxi.

20 A yi a fala, a naxa, “Naxan kelima muxun bɔɾɛni, na nan a sariɾanna kalama.

21 Bayo feen naxanye kelima a bɔɾɛni, ne nan itoe ra, miriya ɾaxin nun yanga suxun nun muɾan nun muxu faxana

22 e nun yalunyaan nun milan nun fe ɾaxin nun yanfantenyaan nun haramu feene nun xɔxɔlɔnyaan nun muxu makonbin nun wason nun xaxilitareyana.

23 Fe ɾaxin sifani itoe birin kelima muxun bɔɾɛn nin, e yi a sariɾanna kala.”

*Naxanla a denkeleyana fe
Matiyu 15.21-28*

24 Yesu yi keli na yi, a siga Tire yamanani, a sa so banxina nde kui. A mi yi waxi a xɔn ma, muxu yo xa a yiren kolon. Koni a mi yi nɔɛ a luxunɾɛ.

25 Naxanla nde yi na, yinna ɾaxin yi naxan ma dii tɛmɛn fɔxɔ ra. Na to Yesu a fe mɛ tun, a fa bira a sanna bun ma.

26 Gireki kaan nan yi na ɾaxanla ra, a bari Siriya-Fenisa yamanan nin. A yi Yesu mafan, a xa yinnan kedi a dii tɛmɛn fɔxɔ ra.

27 Koni Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “En diidine dɛge singen han e lugo. A mi lan en yi diidine donseen tongo, en yi a sa e barene bun ma.”‡

---

‡ 7:27: Yesu ɾaxanli ito a denkeleyaan nan fɛsɛfɛsɛma sandani ito xɔn. Sandan kui, siya gbɛtene findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

28 Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, baren naxanye tabanla bun ma, ne donse yolonxine nan donma, diidine naxanye rayolonma bəxəni!”

29 A yi a fala a xa, a naxa, “I bata n yabi ki faɲi. Nayi, siga i konni, yinnan bata xεε i ya dii tεmεn fəxə ra!”

30 Nayi, a yi xεε a konni, a yi a diin to saxi a sadeni, yinnan bata xεε a fəxə ra fefe!

Yesu yi bobon nakɛndɛya

31 Na xanbi ra, Yesu yi keli Tire yamanani a dangu Sidən yamanani. A yi gidi Galile Daraan binni Taa Xun Fune yamanani.

32 Muxuna ndee yi fa xεmε tuli xərina nde ra a fεma fala ti feen yi xəɔxə naxan ma. E yi Yesu mafan, a xa a yiin sa a ma.

33 Nanara, Yesu yi a tongo a keli yamaan yε. A yi a yii sonla raso a tunle kui, a yi a dεgen namini, a yi a sa xεmεn lenna ma.

34 Na xanbi ra, Yesu yi a yεεn nate kore, a yi kutun sununi! A yi a xui ramini a kon xuini, a naxa, “Epafata.” Na bunna nεεn “A xa rabi!”

35 Na waxatin yeteni xεmεn tunle yi raba ayi, a lenna yi fulun, a falan ti fəɔ ki faɲi.

36 Yesu yi e birin yamari, a e nama a fala muxu yo xa. Koni a yi danna sama na falan ma kii naxan yi, falan yi sigama ayi na kii nin.

37 Yamaan yi kabε kati, e naxa, “A feen birin ligama ki faɲi! Hali tuli xərine, a ne tunla rabama ayi, bobone yi falan ti.”

8

*Yesu yi muxu wuli naanin dege
Matiyu 15.32-39*

¹ Na waxatini, yama gbeen mɔn yi malan. Donse to mi yi na, Yesu yi a xarandiine xili a fɛma, a yi a fala e xa, a naxa,

² “N bata kininkinin yamani ito ma, amasɔtɔ e bata soge saxan ti n fɛma. Donse yo mi fa e yii iki.

³ Xa n na e kamɛtɔne rasiga e konne yi, e sa fugama a ra nɛn kira yi amasɔtɔ e tan ndee kelideni kuya.”

⁴ A xarandiine yi a yabi, e naxa, “Donseen sɔtɔn minɛn yi wulani ito yi naxan e luge?”

⁵ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii?” E yi a yabi, e naxa, “Solofere.”

⁶ A yi a fala yamaan xa, a e xa dɔxɔ bɔxɔni. A yi na buru xun soloferen tongo, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, a e xa e yitaxun yamaan na. Awa, xarandiine yi a liga na kiini.

⁷ Yɛxɛdina ndee fan yi e yii. Yesu yi barikan bira ne fan ma fe ra. A yi a fala xarandiine xa, a naxa, a e xa ne fan yitaxun yamaan na.

⁸ Muxune birin yi e dege, e yi lugo ken! Xarandiine yi na dɔnxɛ dungi dungine matongo, e debe solofere rafe ne ra.

⁹ Xɛmɛne gbansanna, e muxu wuli naanin nan jɔxɔn yi a ra. Nayi, Yesu yi e rasiga.

¹⁰ Na waxatin yɛtɛni, e nun a xarandiine yi so kunkin kui, e siga Dalamanutu yamanani.

*Taxamasenna maxɔdin fena
Matiyu 16.1-4*

11 Farisi muxuna ndee yi fa, e Yesu tandi fəlo. E yi waxi a bunba feni, e yi a maxədin, a xa taxamasenna nde liga sa keli ariyanna yi.

12 Yesu yi kutun sununi ki faɲi, a yi a fala e xa, a naxa, “Nanfera to muxune taxamasenna nde maxədinma? N xa ɲəndin fala ε xa, e mi taxamaseri yo toma.”

13 Na xanbi ra, a yi keli e fεma, a mən yi te kunkin kui, a yi dangu daraan bode fəxən na.

*Marakolonna lan xaranne ma
Matiyu 16.5-12*

14 Nba, xarandiine yi ɲinan, e mi siga buru ra e yii fə buru xun keden pe, na nan yi kunkin kui.

15 Yesu yi e yamari, a naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Herode a muxune buru rate sena* fe yi.”

16 E yi falan ti e bode tagi, e naxa, “A ito falan nən bayo buru mi en yii.”

17 E yi naxan falama, Yesu yi na kolon. Nanara, a yi e maxədin, a naxa, “E falan tima nanfera fa fala buru mi en yii? E mən munma a yεε to ε munma xaxili sətə? E bəɲen nan xədəxə ba?”

18 Yεεna ε ma ba, ε mi sese toma? E tunla na koni ε mi fefe mεen ba? E bata ɲinan ba,

19 n to muxu wuli suulunna dege buru xun suulunna ra, ε debe yoli rafe a dungi dungi dənxe ne ra?” E yi a yabi, e naxa, “Fu nun firin.”

---

* **8:15: *burun nate sena:*** Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. Yesu na lebenna sama Farisi muxune xaranna nan ma. Farisi muxune xaranna yamaan birin kalama alo leben xurudin burun birin nagboma kii naxan yi.

20 Yesu mən naxa, “N to muxu wuli naaninna dεge buru xun soloferen na, ε debe yoli rafe a dungi dungi dənxe ne ra?” E yi a yabi, e naxa, “Soloferε.”

21 A yi e maxədin, a naxa, “E munma a famu ba?”

Yesu yi danxutəən nakendεya

22 Nba, Yesu nun a xarandiine to sa Betasada taan li, muxuna ndee yi fa xεmε danxutəən na Yesu fεma. E yi a mafan, a xa a yiin sa danxutəən ma.

23 Yesu yi danxutəən yiin suxu, a yi siga a ra taa xanbin na, a yi a dεgen sa xεmεn yεene ma, a yi a yiine sa a ma, a yi a maxədin, a naxa, “I sena nde toma ba?”

24 Xεmεn yi a yεεn nate, a naxa, “N muxune toma, koni e luxi alo wudi binle nan sigan tima.”

25 Yesu mən yi a yiine sa xεmεn yεene ma. A yεene yi rabi, a yi seene yigbε ki faji!

26 Yesu yi a rasiga a konni, a naxa, “I nama fa xεtε taani sənən de!”†

Piyεri a falana Yesu a fe yi

Matiyu 16.13-20, Luka 9.18-21

27 Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Sesariya rabilinna taane yi Filipi yamanani. Yesu yi a xarandiine maxədin kira yi, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan na?”

28 E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiina. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee gbεtεye fan naxa, a nabina nde nan i tan na.”

---

† **8:26:** Yanyina nde, Yesu mi yi waxi a xən ma muxune xa a kolon fa fala a bata muxun nakendεya alogo yamaan nama gbo ayi.

²⁹ Yesu yi e maxədin, a naxa, “Ɛ tan go? Ɛ tan naxa a di? Nde n tan na?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na.”

³⁰ Awa, Yesu yi e yamari, a e nama a fe fala muxu yo xa.

Yesu yi a sayana fe fala

Matiyu 16.21-28, Luka 9.22-27

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine xaran fəlo, a naxa, a fεε mi na fə a tan Muxuna Dii XεMεN xa tɔrɔ wuyaxi sɔtɔ. A naxa, a yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne e mεma a ra nεn, e yi a faxa. A soge saxandeni, a yi keli sayani.

³² A yi ito yeɓa e xa ki faɲi. Nanara, Piyeri yi a ba bonne fεma, a yi a maxadi fəlo.

³³ Koni Yesu yi a yeε rafindi e ma, a yi a xarandiine mato, a Piyeri maxadi, a naxa, “Setana, fata n ma! I mi i mirima Alaa feene ma fə adamadiine.”

³⁴ Yesu yi yamaan xili a fεma e nun a xarandiine. A yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fəxɔ ra, a xa a mε a yetε ra, a yi a faxa wudin‡ tongo, a bira n fəxɔ ra.

³⁵ Amasɔtɔ naxan waxi a niin nakisi feni, na bɔnɔma a yi nεn. Koni naxan na bɔnɔ a niini n tan nun n ma falan Xibaru Faɲina fe ra, na kisima nεn.

³⁶ Xa muxun dunuɲa birin sɔtɔ, a bɔnɔ a niini habadan, tənən mundun na ra?

³⁷ Muxun nɔe nanse fiyε, a mən yi a niin sɔtɔ?

³⁸ Awa, xa muxun yagi a tiyε n tan nun n ma fe falana fe ra hake kanne nun nafigine yeε ra iki, n

---

‡ **8:34:** Romi kaane yi muxune gbangbanma **wudin** nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nεen, fa fala fə Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu fəxɔ ra.

tan Muxuna Dii Xεμεη fan yagima ηηη na kanna fe ra, nxu nun maleka sariηanxine na fa waxatin naxan yi n Fafe Alaa binyeni.”

9

¹ A mōη yi a fala e xa, a naxa, “N xa ηōηdin fala ε xa: Ndee be, ne mi faxε fō e Alaa Mangayaan to fe a seηβeni.”

Yesu a ηārōna fe

Matiyu 17.1-13, Luka 9.28-36

² Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. A keηaan yi masara e yeε ra yi.

³ A dugin yi lu mayilenηε, a fixa ayi fefe! Dugi xaan mi dunuηa yi naxan ηōε dugin fixε na kiini.

⁴ Nabi Eli nun Nabi Musa yi mini keηenni e yeηagi, e yi lu falan tiyε Yesu xa.

⁵ Piyeri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamōxō, a lanxi bayo nxu be. Nxu xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.”

⁶ A mi yi fa a kolon a naxan falama, amasōto gaxun bata yi e suxu han!

⁷ Kundaan yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii Xεμεη nan ito ra, ε tuli mati a xuiin na!”

⁸ E yi e yeε rakōηin e rabilinni mafureη, koni e mi muxu yo to e feηa fō Yesu kedenna!

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a e feen naxan toxi, e nama na fala muxu yo xa fō a tan Muxuna Dii Xεμεη na keli sayani.

10 E yi na falan namara, koni e yi falan ti fɔlɔ e bode tagi, e naxa, “Keli fena sayani, na bunna di?”

11 E yi Yesu maxɔdin, e naxa, “Sariya karamɔxɔne a falama nanfera fa fala Nabi Eli nan singe fama?”*

12 A yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yitɔn. Koni nanfera Kitabuna a falama a Muxuna Dii Xεmεn tɔrɔma nεn kati, muxune yi e mε a ra?”

13 Koni n xa a fala ε xa, Nabi Eli bata yelin fε. E yi e rafan feene birin liga a ra alo Kitabuna a fe falaxi kii naxan yi.”

*Yinnan yi diidin naxan fɔxɔ ra
Matiyu 17.14-21, Luka 9.37-43*

14 E to fa xarandiin bonne fεma, e yi yama gbeen to e rabilinni. E nun sariya karamɔxɔna ndee yi e bode matandima.

15 Yamaan to Yesu to, e yi kabε kati! E siga e giyε a ralandeni, e yi a xɔntɔn.

16 Yesu yi a xarandiine maxɔdin, a naxa, “E bode matandima nanfera?”

17 Muxu keden yi a yabi yamaan yε, a naxa, “Karamɔxɔ, n bata fa n ma dii xεmεn na i fεma amasɔtɔ yinnana a fɔxɔ ra. A mi nɔε falan tiyε.

18 Yinnan na keli a ra waxati yo yi, a a rabirama nεn bɔxɔni. A dε xunfanna yi lu minε, a lu a jinna raxinjε. A xara ayi. N bata i ya xarandiine mafan, alogo e xa yinnani ito kedi, koni e mi nɔxi a kedε.”

---

* **9:11: *Nabi Eli*** a fe sebεxi Malaki 3.23 kui. Sariya karamɔxɔne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mɔn fama nεn benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiyi falan nakamalixi. A a lixi taruxuni ito kui, Herode bata yi Yoni Marafu Tiin faxa.

19 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ tan denkeleyatarene, n luma ɛ fema han waxatin mundun yi? N xa diɲa ɛ xa han waxatin mundun yi? Ɛ fa diin na n fema.”

20 E yi fa a ra Yesu fema.

Yinnan to Yesu to, a yi banxulanna raxuruxurun keden na, a yi bira boɲoni, a yi lu a makutukute, a de xunfanna yi lu mine.

21 Yesu yi banxulanna fafe maxodin, a naxa, “Xabu waxatin mundun ito ligama a ra?” A fafe yi a yabi, a naxa, “Xabu a dii ɲɔɛna.

22 Yinnan bata kata a faxa feen na sanɲa ma wuyaxi. A bata yi a rabira teen nun igeni. Xa i nɔɛ a lige, kininkinin nxu ma, i yi nxu mali.”

23 Yesu naxa, “I tan naxa, ‘Xa i nɔɛ.’ Naxan na denkeleya, na nɔɛ feen birin lige nen.”

24 Banxulanna fafe yi a xuini te sa, a naxa, “N denkeleyaxi, koni n mali n ma denkeleyatareyani.”

25 Yesu yi a to, yamaan yi masoma e ra. Nanara, a yinna ɲaxin yamari, a naxa, “I tan yinnan bobo tuli xorina, n bata i yamari, xete diidini ito foxo ra, i nama fa a tɔɔ sɔnɔn!”

26 Yinnan yi gbelegbele. A banxulanna raxara ayi ken! A xete a foxo ra. Banxulanna yi liga alo faxa muxuna. Muxune birin yi a fala, e naxa, “A bata faxa.”

27 Koni Yesu yi banxulanna suxu a yiin ma. A yi a rakeli, a ti.

28 Yesu so banxini waxatin naxan yi, a xarandine yi a maxodin e danna, e naxa, “Nanfera nxu tan mi nɔxi na yinnan kede?”

29 Yesu yi e yabi, a naxa, “Na sifan mi kede Ala maxandin xanbi.”

*Yesu mən yi a faxa feen fala
Matiyu 17.22-23, Luka 9.43-45*

³⁰ E yi keli menni, e dangu Galile yamanani. Yesu mi yi waxi a xən ma muxune xa a yire kolon,

³¹ amasətə a yi a xarandiine nan xaranma. A yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xεμεν yanfama nen, e yi n so muxune yii, e yi n faxa. Koni soge saxan na dangu, n mən kelima nen sayani.”

³² Koni, e mi na falan bunna kolon, e mən yi gaxu a maxədinε.

*Nde gbo birin xa?
Matiyu 18.1-5, Luka 9.46-48*

³³ E Kapεrunan taan li waxatin naxan yi, e so banxini. Yesu yi a xarandiine maxədin, a naxa, “E yi ε bode matandima kira yi nanfe ma?”

³⁴ Koni e yi dundu amasətə e bata yi e bode matandi kira yi nun fa fala nde gbo birin xa e ye.

³⁵ Yesu yi dəxə, a yi a xarandii fu nun firinne xili, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi findi feni xunna ra, na xa a yetε lu a rajanna ra, a findi birin ma walikεen na.”

³⁶ A yi diidina nde rakeli, a yi a ti e birin yetagi. A yi a tongo, a yi a fala e xa, a naxa,

³⁷ “Naxan na diidini ito nde yisuxu n xinli, na bata n tan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na mi n tan xan tun yisuxi, fə naxan n xεxi.”

*Naxan mi kelixi ε xili ma
Luka 9.49-50*

³⁸ Yoni yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karaməxə, nxu bata xεmena nde to jinanne kedε i xinli, nxu yi a raxələ, a xa a lu amasətə a mi yi en tan fəxə ra.”

39 Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ nama a raxɔlɔ amasɔtɔ muxun naxan kabanako feen ligama n xinli, na mi nɔɛ n ma fe naxin fale.

40 Amasɔtɔ naxan mi kelixi en xili ma, na en xa nɛn.

41 N xa nɔndin fala ɛ xa, muxu yo igen so ɛ yii amasɔtɔ Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan ɛ tan na, na barayin sɔtɔma nɛn!”

Yulubina fe

Matiyu 18.6-9, Luka 17.1-2

42 Yesu naxa, “Diidin naxanye denkelɛyaxi n ma itoe ra, muxu yo na nde keden bira yulubini, a yi fisa nun gɛmɛ gbeen yi xidi na kanna kɔɛ ra, a woli tilinna ma.

43 Xa i yii nan i birɛ yulubini, a sege a ra. A fisa i yii keden kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firin kanna xa so yahannama tɛ tutareni,

44 ‘kunle nun tɛɛn mi nɔnɔɛ denaxan yi habadan!’

45 Xa i sanna nan i birɛ yulubini, a sege a ra. A fisa i san keden kanna xa so ariyanna yi benun i san firin kanna xa so yahannama yi,

46 ‘kunle nun tɛɛn mi nɔnɔɛ denaxan yi habadan!’

47 Xa i yɛɛn nan i birɛ yulubini, a ba na. A fisa i yɛɛ keden kanna xa so Alaa Mangayani benun i yɛɛ firin kanna xa so yahannama yi,

48 ‘kunle nun tɛɛn mi nɔnɔɛ denaxan yi habadan!’

49 Amasɔtɔ tɛɛn sama muxun birin ma nɛn mɛnni alo i na fɔxɔn so suben ma.”

50 “Fɔxɔn fan, koni xa a mɛxɛmɛxɛnna ba ayi, a fa ramɛxɛmɛxɛnna nanse ra nayi? Ɛ kɛwali fajine

xa lu ε dunuḡa yi gidini alo fəxən naxan donse ḡaxuməni, ε lu bəḡe xunbenli ε bode xən.”

10

*Xaranna lan futu kala feen ma
Matiyu 19.1-12, Luka 16.18*

¹ Na xanbi ra, Yesu yi keli menni, a yi siga Yudaya yamanani, a Yurudən baan gidi. Yamaan mən yi malan a fəma. A mən yi e xaran alo a darixi a ligε kii naxan yi.

² Farisi muxuna ndee yi fa a fəma, e yi a maxədin alogo e xa a kəḡaan fεsεfεsε, e naxa, “A fala nxu xa, a daxa sariyani ba xəmən xa a mε a ḡaxanla ra?”

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Musa yamarin mundun so ε yii?”

⁴ E yi a yabi, e naxa, “Musa bata tin a xəmən xa futu kala kədin sεbε, a yi a ḡaxanla beḡin.”

⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Musa na yamarin sεbεxi ε xa nən bayo ε bəḡən xəḡəxə.

⁶ Koni a fələni dunuḡa da waxatini, ‘Ala xəmən nun ḡaxanla da nən,’

⁷ ‘Nanara, xəmənna a nga nun a fafe beḡinma nən, a yi a maso a ḡaxanla ra,

⁸ e findi fati bəndε kedenna ra.’* Nayi, muxu firin mi fa e ra koni muxu keden.

⁹ Nanara, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata.”

¹⁰ E xεtε banxini waxatin naxan yi, xarandiine yi Yesu maxədin na feen ma.

---

* **10:8:** Dunuḡa Fələn 1.27 nun 2.24

11 A yi a fala e xa, a naxa, “Xεμεη naxan na a ηaxanla beηin, a ηaxalan gbete futu, a bata yalunyaan liga lan a ηaxalan singen ma.†

12 A na kii nin, ηaxanla naxan na a με a xεμεη na, a lu xεμεη gbete xa, na ηaxanla bata yalunyaan liga.”

Yesu yi duba diidine xa

Matiyu 19.13-15, Luka 18.15-17

13 Muxune yi fa diidine ra Yesu fema, alogo a xa a yiin sa e xunni, a duba e xa. Koni xarandiine yi falan ti ne ma.

14 Yesu to na to, a yi xελε, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E tin diidine xa fa n fema, ε nama e raxete amasεto e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na.

15 N xa ηεndin fala ε xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soε Alaa Mangayani mumε!”

16 Na xanbi ra, a yi diidine dεxε a kanke ra, a yi a yiin sa e ma, a duba e xa.

Xεμεη nafulu kannafe

Matiyu 19.16-30, Luka 18.18-30

17 Yesu sigamatεna, xεμεηna nde yi a gi Yesu fεxε ra, a sa a xinbi sin a bun ma. A yi a maxεdin, a naxa, “Karamεxε fajina, n nanfe ligε n habadan nii rakisin sεto?”

18 Yesu yi a maxεdin, a naxa, “I n xilima nanfera fa fala muxu fajina? Muxu yo mi fan, Ala nan keden fan.

---

† **10:11:** A **yalunyaan** ligaxi bayo a mεn futu singen yamarin bun Ala γεε ra yi.

19 I yamarine kolon ba? Fa fala, ‘I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama muḵan ti. I nama wule seren ba. I nama muxun yii seene kansun. I baba nun i nga binya.’‡ ”

20 Χεμεν yi a fala, a naxa, “Karamoxo, xabu n dii ḵoreyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi.”

21 Yesu yi a mato, a yi a xanu, a yi a fala a xa, a naxa, “Fe keden luxi i ma. Siga, i sa i yii seene birin mati, i yiigelitone ki. I nafunla sotoma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n foxo ra.”

22 Χεμεν na me waxatin naxan yi, a boḵen yi rapaxu a ma, a sunuxin yi siga, amasoto nafulu kan gbeen nan yi a ra nun.

23 Yesu yi a xarandiine mato a rabilinni. A yi a fala e xa, a naxa, “Nafulu kanne so raxolo Alaa Mangayani han!”

24 Xarandiine yi kabε na falan ma. Koni Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “N ma diine, Alaa Mangayani so raxolo han!”

25 Nafulu kanna so raxolo Alaa Mangayani dangu ḵogomen so feen na sagilaan yinla ra.”

26 Xarandiine yi kabε kati, e yi e bode maxodin, e naxa, “Nde nεe kisee nayi?”

27 Yesu mon yi e mato. A yi a fala, a naxa, “Muxun mi nεe na lige koni Ala tan nεe nen. Ala nεe feen birin lige nen.”

28 Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin beḵin, nxu bira i foxo ra.”

29 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa ḵondin fala e xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a ngaxakeden xemεmane nun a ḵaxalanmane, hanma a

‡ 10:19: Xoroyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20

nga hanma a fafe hanma a diine hanma a xεεne, n tan nun n ma falan Xibaru Fajina fe ra,

³⁰ na kanna na ɲɔxɔn kεmε sɔtɔma nɛn waxatini ito yi, banxine nun ngaxakeden xεmεmane nun ɲaxalanmane nun ngane nun diine nun xεεne, bεsɛnxɔnyane fan yi sa ne fari, a yi habadan nii rakisin sɔtɔ waxati famatɔni.

³¹ Koni naxanye yεen na, ne wuyaxi sa luma nɛn xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yεen na.”

Yesu mɔn yi a faxa feen fala

Matiyu 20.17-19, Luka 18.31-34

³² E yi kira yi waxatin naxan yi, e sigama Yerusalɛn taani, Yesu yi tixi a xarandiine yεε ra. Xarandiine yi kuisan kati! A fɔxɔrabirane yi gaxu. Yesu mɔn yi a xarandii fu nun firinne tongo, a siga e ra e danna. Feen naxanye fama ligadeni a ra, a na fala e xa.

³³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ a mato, en sigama Yerusalɛn taani. N tan Muxuna Dii Xεmɛn soma nɛn saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yii na yi. E n ma kitin bolonma nɛn, a lan sayaan ma. Na xanbi ra, e yi n so siya gbetene yii,

³⁴ naxanye n magelema, e yi e dεgen namini n ma, e yi n bulan, e yi n faxa. Soge saxan na dangu, n mɔn kelima nɛn.”

Yaki nun Yoni e maxandina fe

Matiyu 20.20-28

³⁵ Na xanbi ra, Sebede a dii xεmɛne Yaki nun Yoni yi fa Yesu fεma, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu waxi a xɔn ma, i xa fena nde liga nxu xa.”

³⁶ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Ɛ waxi a xɔn ma, n xa nanfe liga ε xa?”

³⁷ E yi a yabi, e naxa, “I na dɔxɔ i ya binyeni, tin nxu xa dɔxɔden sɔtɔ i fɛma, keden i yiifanna ma, keden i kɔmɛnna ma.”

³⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ n xandima naxan yi, ɛ mi na kolon. N na n minma tɔrɔya igelengenna naxan na, ɛ nɔɛ ɛ minɲɛ na ra ba hanma ɛ rafuyɛ xɔlɛni alo n nafuma kii naxan yi?”

³⁹ E yi a yabi, e naxa, “Ɔn, nxu a nɔɛ.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na n minma tɔrɔya igelengenna naxan na, ɛ fama ɛ mindeni na ra nɛn yati! N nafuma xɔlɛni kii naxan yi, ɛ fan yi rafu na kiini.

⁴⁰ Koni muxun dɔxɔ fena n yiifanna ma hanma n kɔmɛnna ma, n tan mi na ragidima. Ala bata yelin na yirene ragidɛ muxune ma.”

⁴¹ Xarandii fuun bonne na mɛ waxatin naxan yi, e yi xɔlɔ Yaki nun Yoni ma.

⁴² Nanara, Yesu yi e birin xili a fɛma, a naxa, “Ɛ a kolon fa fala naxanye yatɛxi mangane ra siyane yɛ, ne nɔyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigiyaan dɔxɔ e ra.

⁴³ Koni a mi na kiini ɛ tan tagi. Koni xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na ɛ yɛ, fɔ na xa findi ɛ walikɛɛn na.

⁴⁴ Xa naxan yo waxi findi feni ɛ yɛɛratiin na, fɔ a xa findi birin ma konyin na.

⁴⁵ Amasɔtɔ hali n tan Muxuna Dii Xɛmɛna, n mi faxi fa fala muxɛ xa wali n xa, koni alogo n tan xa wali, n yi n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

*Yesu yi danxutɔɔn yɛɛn naba ayi
Matiyu 20.29-34, Luka 18.35-43*

⁴⁶ Awa, e yi sa Yeriko taan li. Yesu nun a xarandiine nun yama gbeen yi minima Yeriko

taani waxatin naxan yi, danxutɔna nde yi dɔxi kiraan dɛ xandi tideni naxan yi xili Baritime. Na bunna nɛɛn “Time a dii xɛmɛna.”

⁴⁷ A to a mɛ a Yesu Nasarɛti kaan nan danguma, a gbelegbele fɔlɔ, a naxa, “Yesu, Dawudaa Dii Xɛmɛna, kininkinin n ma!”

⁴⁸ Muxu wuyaxi yi a masabari. Koni a mɔn yi lu gbelegbelɛ, a naxa, “Dawudaa Dii Xɛmɛna, kininkinin n ma!”

⁴⁹ Yesu yi ti, a naxa, “Ɛ a xili.” Nayi, e danxutɔn xili, e naxa, “I bɔɓɛn xa xunbeli. Keli i ti, a i xilima.”

⁵⁰ A yi a doma gbeen nawoli ayi, a tungan, a fa Yesu fɛma.

⁵¹ Yesu yi a maxɔdin, a naxa, “I waxi a xɔn ma, n xa nanfe liga i xa.” Danxutɔn yi a yabi, a naxa, “Karamɔxɔ, n waxi a xɔn ma, n xa seen to.”

⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Siga, i ya dɛnkɛɣyaan bata i rakɛndɛya.” A yi seen to mafuren, a bira Yesu fɔxɔ ra kiraan xɔn ma.

11

Yesu so fena Yerusalɛn taani

Matiyu 21.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19

¹ E to maso Yerusalɛn taan na, e yi so Betifage nun Betani taadine yi, Oliwi Geyaan dɛxɔn ma. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yɛɛ ra.

² A yi a ɓungu e ma, a naxa, “Ɛ siga banxidɛɛn na ɛ yɛɛ ra. Ɛ na na li tun, ɛ sofalidina nde toma nɛn xidixi, muxe munma dɔxɔ naxan fari singen. Ɛ a fulun, ɛ fa a ra be.

³ Xa muxuna nde ɛ maxɔdin fa fala, ‘Ɛ na ligama nanfera?’ Ɛ a fala a xa, ɛ naxa, ‘Marigin makona a ma,’ na kannaa a soma ɛ yii nɛn mafuren.”

⁴ Nanara, e yi siga, e sa sofalidin to xidixi kiraan de banxina nde de ra. E yi a fulunma waxatin naxan yi,

⁵ muxun naxanye yi tixi na yi, na ndee yi e maxodin, e naxa, “E sofalidini ito fulunma nan-fera?”

⁶ E yi e yabi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi tin e xa siga.

⁷ E yi fa sofalidin na Yesu fema, e yi e domane yifulun sofalidin fari, Yesu yi doxo a fari.

⁸ Muxu wuyaxi yi e domane yifulun kiraan xon ma, bonne yi joxondene magira, e yi e sa kiraan xon ma a binya feen na.

⁹ Naxanye yi sigama a yee ra e nun naxanye yi biraxi a foxo ra, ne yi lu sonxo, e naxa, “Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!”

¹⁰ En benba Dawudaa mangayaan naxan fama, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xonna ma pon!”

¹¹ Yesu yi so Yerusalen taani, a siga Ala Batu Banxini. A yi banxin kui seene birin mato, koni a li ke bata so, a yi siga Betani taani e nun a xarandii fu nun firinne.

*Yesu yi xode binla danga
Matiyu 21.18-19*

¹² Na xoton bode, e yi kelima Betani taani waxatin naxan yi, kamen yi Yesu suxu.

¹³ A yi xode binla to wulani a deene jingixi a ma. A yi siga na alogo a xa sa a bogina ndee fen a ke ra. Koni a to na li, a mi a bogi yo to, fo a deene amasoto xoden bogi waxatin munma yi a li.

¹⁴ Yesu yi a fala xɔdɛ binla ma, a naxa, “Muxu yo mi fa i tan bogin donma!” A xarandiine yi a fala xuiin mɛ.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-17, Luka 19.45-48, Yoni 2.13-22

¹⁵ E Yerusalɛn li waxatin naxan yi, Yesu yi siga Ala Batu Banxini. Naxanye yi sare matiin nun sare soni mɛnni, a ne kedi fɔlɔ. A yi gbeti masarane tabanle rafelen, e nun ganba matine gbɛdɛne.

¹⁶ A mi yi tinma muxu yo xa goronna radangu Ala Batu Banxin tanden ma.

¹⁷ A yi yamaan xaran, a naxa, “A sɛbɛxi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma Banxin xili bama nɛn, Ala maxandi banxina siyane birin xa.’* Koni ɛ tan bata a findi muɲadene luxunden na!”

¹⁸ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne na mɛ waxatin naxan yi, e yi Yesu faxa fɛrɛn fen fɔlɔ. Bayo e yi gaxuxi a yɛɛ ra nun, amasɔtɔ yamaan birin bata yi kabɛ a xaranna ma.

¹⁹ Ninbari soxina, Yesu nun a xarandiine yi keli taani.

Xɔdɛ binla fe xaranna

Matiyu 21.20-22

²⁰ Na xɔtɔn bode subaxani, e yi sigama kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, e yi na xɔdɛ binla to xaraxi han a salenne.

²¹ A fe yi rabira Piyɛri ma. A yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamɔxɔ, i xɔdɛ binla naxan danga, a mato, a bata xara!”

²² Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ dɛnkɛlɛya Ala ma.

---

* **11:17:** Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11

23 N xa ꞓɔndin fala ε xa, naxan na a fala geyani ito ma fa fala, ‘Siga, i sa bira fɔxɔ igeni,’ xa a mi sikε a bɔꞓeni, a yi dɛnkɛɛya, fa fala a falan nakamalima nɛn, a ligama a xa nɛn.

24 Na na a toxi, n na a falama ε xa, ε na Ala maxandi fena nde ma, xa ε la a sɔtɔ feen na, ε na sɔtɔma nɛn.

25 Awa, ε nɛma Ala maxandε waxatin naxan yi, xa fena nde ε kui muxuna nde xili ma, ε xa a mafelu na ra. Nanara, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, na ε mafeluyε ε hakene ra.

26 Xa ε mi bonne mafelu, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, na mi ε fan mafeluyε ε yulubine ra.”

Yesu sɛnbɛn maxɔdinna fe

Matiyu 21.23-27, Luka 20.1-8

27 Awa, e mɔn yi so Yerusalɛn taani. Yesu yi a masiga tima Ala Batu Banxin tanden ma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne yi fa a fɛma.

28 E yi a maxɔdin, e naxa, “I feni itoe ligama sɛnbɛn mundun yi? Nde i tixi itoe ligan na?”

29 Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ε maxɔdin fe keden na, xa ε n yabi, naxan n tixi na feene ra, n na falama ε xa nɛn.

30 Awa, ε a fala n xa, nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?”

31 E yi falan ti fɔɔ e bode tagi, e naxa, “Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a a falama nɛn nayi, a naxa, ‘Nanfera ε mi la Yoni ra?’

32 Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, na di?” Amasɔtɔ, e yi gaxuxi yamaan yεε ra

bayo yamaan birin yi laxi a ra a nabiin nan yi Yoni ra.

³³ Nayi, e Yesu yabi, e naxa, “Nxu mi a kolon.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan fan feni itoe ligama senben naxan yi, n mi na falama ε xa na yi.”

12

Nakɔ kantanne fe sandana

Matiyu 21.33-46, Luka 20.9-19

¹ Na xanbi ra, Yesu yi sandan sa e xa, a naxa, “Muxuna nde yi manpa bili nakɔɔn sa. A yi a sansan, a yi manpa ige badeni tɔn, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a nakɔɔn taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini.

² A bogi waxatin to a li, a yi a walikεna nde rasiga nakɔ kantanne ma, a e xa a gbeen so na yii.

³ Nakɔ kantanne yi na walikεen suxu, e yi a bɔnbɔ, e yi a raxεε. E mi sese so a yii.

⁴ Na xanbi ra, nakɔ kanna mɔn yi walikε gbεε rasiga e ma, e yi na fan bɔnbɔ a xunna ma, e yi a makonbi.

⁵ A yi a saxanden fan nasiga, e yi na tan faxesa. Na xanbi ra, a yi ndee gbεεye rasiga, e yi na ndee bɔnbɔ, e yi ndee faxesa.

⁶ A lu a rafan dii xεmε keden peen ma. Dɔnxεn na, a yi na rasiga, a naxa, ‘E yagima nεn n ma diin tan yεε ra.’

⁷ Koni nakɔ kantanne yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakɔ kanna kε tongon nan ito ra, ε fa be, en na a faxesa. Nayi, a kεen yi findi en gbeen na!’

⁸ Awa, e yi a dii xεμεη suxu, e yi a faxa, e yi a woli ayi nakōon fari ma.”*

⁹ Yesu yi e maxōdin, a naxa, “Nakō kanna nanfe ligama nayi? A fama ηηη nayi, a yi na muxune faxa. A nakōon taxu muxu gbεεye ra.

¹⁰ Ε munma Kitabun yireni ito xaran ba, a seβexi deηaxan yi fa fala, ‘Banxi tiine e με γεμεη naxan na, na bata findi banxin γεμεη fisamantenna ra.

¹¹ Marigin nan na ligaxi, kabanako feen nan na ra en yeε ra yi.’† ?”

¹² E yi kata Yesu suxu feen na amasōto e yi a kolon fa fala Yesu na sandan saxi e tan nan xa. Koni e gaxu yamaan yeε ra. Nanara, e keli a fema, e siga.

Mudu fiin maxōdinna fe

Matiyu 22.15-22, Luka 20.20-26

¹³ E yi Farisi muxuna ndee nun Herode a muxuna ndee rasiga Yesu fema alogo e xa a suxu feni tōn a falana fe ra.

¹⁴ E yi fa a fema, e naxa, “Karamōxō, nxu a kolon fa fala ηōndi falan ni i ra. Muxu yo mi nōe i ya miriyaan maxεε, amasōto i mi muxune rafisaxi e bode xa fō i yamaan xaranma Alaa kiraan ma ηōndini. Awa, a daxa mudun xa fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi? Nxu lan nxu yi a fi, hanma nxu nama a fi?”‡

---

* **12:8:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakō kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikene findixi nabine ra naxanye xε Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. † **12:11:** Yaburin 118.22-23 ‡ **12:14:** Xa a fala e nama a fi, a birama mangane ra ηηη, xa a fala e xa a fi, a birama yamaan na ηηη naxanye yigβetexi mudu maxinle xōn.

15 Koni Yesu yi e nafiɣiyaan kolon. A yi e yabi, a naxa, “Ɛ n dɛɛn bunbama nanfera? Ɛ fa gbeti gbanan keden na, n xa a mato.”

16 E yi fa gbeti gbanan keden na a xɔn. A yi e maxɔdin, a naxa, “Nde xili nun a yɛtagin sawura a ma?” E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.”

17 Yesu naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen xa so Ala yii.”§

E kabɛ a ma kati!

Faxa muxune rakeli fena

Matiyu 22.23-33, Luka 20.27-40

18 Saduse muxuna* ndee yi fa Yesu fɛma naxanye a falama fa fala a muxune mi kelima sayani. E yi a maxɔdin,

19 e naxa, “Karamɔxɔ, Musa ito nan sɛbɛxi en xa, a naxa, ‘Xa xɛmɛna nde faxa, a ɲaxanla lu, koni dii mi a yii, xɛmɛn na ngaxakedenna xa na kɛ ɲaxanla tongo, e diin bari faxa muxun xa.’†

20 Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi na nun, a forimaan yi ɲaxanla futu, a faxa, a mi dii lu.

---

§ **12:17: *Ala gbeena:*** Mangan yɛtagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi mangan gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yɛɛ so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

* **12:18: *Saduse muxune:*** Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mɔn mi yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani. † **12:19:** Dunuɲa Fɔlon 38.8 nun Sariyane 25.5-10

²¹ A xunyɛn yi kɛ ɲaxanla tongo, na fan yi faxa, a mi dii lu. A liga na kiini a xunyɛn saxanden fan na.

²² Na muxu soloferene sese mi dii lu. Dɔnxɛn na, na ɲaxanla fan yi faxa.

²³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, na ɲaxanla findima nde gbee ra nayi? Amasɔtɔ a bata yi dɔxɔ muxu solofereni ito birin xɔn ma nun!”

²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ bata tantan, amasɔtɔ ɛ mi Kitabun kolon hanma Ala sɛnbɛna.

²⁵ Bayo faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, e ligama nɛn alo malekan naxanye ariyanna yi. Xɛmɛn mi ɲaxalan futuma, ɲaxanla mi dɔxɔn xɛmɛn xɔn ma.

²⁶ Awa, n xa faxa muxune rakeli feen ɲɔndin yita ɛ ra. Ɛ mi na xaranxi Musaa Kitabun kui ba, Ala naxan fala a xa fɔtɔndin yireni, a naxa, ‘Ibrahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala?’‡

²⁷ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na, koni fɔ niiramane. § Ɛ tantanna gbo.”

Yamari fisamantenna fe

Matiyu 22.34-40, Luka 10.25-28

²⁸ Sariya karamɔxɔna nde yi na nun naxan e fe matandi xuiin mɛ. Na yi a to a Yesu bata Saduse muxune yabi ki fajɪ. Nanara, a yi a maxɔdin,

---

‡ **12:26:** Xɔrɔyaan 3.2 nun 3.6 nun 3.15-16   § **12:27:** *niiramane:* Ala naxa a Ibrahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun fa fala Ibrahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. A luxi alo Ala yɛɛna e ra laxira yi. E mɔn e nii ra Ala yɛɛ ra yi. Nanara, faxa muxune kelima sayani.

a naxa, “Yamarin mundun gbo dangu a birin na sariyan yamarine ye?”

²⁹ Yesu naxa, “Naxan gbo a birin xa na nan ito ra. ‘Isirayila kaane, ε tuli mati. Marigina en ma Ala keden peen na a ra.

³⁰ I xa i Marigina Ala xanu i bɔɔɛn birin na, e nun i niin birin na e nun i xaxinla birin na e nun i sɛnbɛn birin na.’* ”

³¹ A firinden nan ito ra. ‘I adamadi boden xanu alo i yetɛna.’† Yamari gbɛɛ mi na naxan gbo itoe firinna xa.”

³² Sariya karamɔxɔn yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamɔxɔ, na lanxi. I bata ɲɔndin fala fa fala Ala keden peen nan a ra, gbɛɛ yo mi na fɔ a tan.

³³ I na Ala xanu i bɔɔɛn birin na e nun i xaxinla birin e nun i sɛnbɛn birin, i yi i adamadi boden xanu alo i yetɛna, na dangu saraxa gan daxine nun saraxane birin na.”

³⁴ Yesu yi a to fa fala a bata a yabi xaxilimayani. Nanara, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I mi makuya Alaa Mangayaan na.”

Na xanbi ra, muxu yo mi susu a maxɔdinɲɛ fe gbɛɛ ma.

Yesu yi maxɔdinna ti

Matiyu 22.41-46, Luka 20.41-44

³⁵ Yesu yi yamaan xaranma Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi maxɔdinna ti, a naxa, “Sariya karamɔxɔne a falama nanfera fa fala Dawudaa bɔnsɔnna nan Alaa Muxu Sugandixin na?”

---

* **12:30:** Sariyane 6.4-5 † **12:31:** Saraxaraline 19.18

³⁶ Dawuda yetɛɛn bata a fala, fata Alaa Nii Sariɲanxin na, a naxa,
 ‘Marigin yi a fala n marigin xa,
 a naxa, “Dɔxɔ n yiifanna ma
 han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.” †

³⁷ Dawuda yetɛna a xili nɛn, a naxa, ‘N Marigina.’ Awa, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bɔnsɔnna ra di nayi?” §

Yama gbeen yi Yesu xuiin name sɛwani.

Yesu yi Sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune yalagi

Matiyu 23.1-36, Luka 20.45-47

³⁸ A yi e xaranma waxatin naxan yi, a naxa, “Ɛ a liga ɛ yeren ma sariya karamɔxɔne fe yi. A rafan e ma e xa doma gbeene ragodo e ma, e yi lu e masiga tiyɛ. A rafan e ma yamaan xa e xɔntɔn lɔxɔ tidene yi.

³⁹ Muxu gbee dɔxɔdene rafan e ma salide banxine yi, e nun dɔxɔde faɲine donse donna malanne yi.

⁴⁰ E kaɲa gilɛne yii seene bama e yii. E yi e yetɛ mayita sali xunkuyene yi! E yalagima nɛn na feene ma han a radangu ayi!”

---

† **12:36:** Yaburin 110.1   § **12:37:** Na waxatini karamɔxɔne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bɔnsɔnna nin fata Alaa falan na Samuyɛli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110 sɛbe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna nɛn fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yɛɛ ra yi.

*Kaṇa gilena kisena**Luka 21.1-4*

⁴¹ Yesu yi dɔxɔ Ala Batu Banxin gbeti maraden yeṭagi yamaan yi darixi Ala kiseene se denaxan yi. A yi yamaan matoma, e gbetin sama na yi. Nafulu kan wuyaxi yi gbeti gbeen sa.

⁴² Koni, kaṇa gile yiigelitɔn fan yi fa, a wure gbeeli gbanan firin sa, naxanye munanfanna xurun a birin xa.

⁴³ Yesu yi a xarandiine xili a fema, a yi a fala e xa, a naxa, “N xa nɔndin fala e xa, fa fala kaṇa gile yiigelitɔni ito naxan saxi gbeti maradeni, na gbo bonne birin gbeen xa.

⁴⁴ Amasɔtɔ bonne birin naxan saxi, ne birin baxi e nafunla nde nan na, koni kaṇa gileni ito, hali yiigelitɔn to a ra, naxan birin a yii a balon na, a na nan saxi.”

13*Ala Batu Banxin kalana fe**Matiyu 24.1-2, Luka 21.5-6*

¹ Yesu to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiina nde yi a fala a xa, a naxa, “Karamɔxɔ, i yeen ti gemε fajine nun banxi fajine ra!”

² Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata banxi gbeeni itoe to ba? Hali gemeni ito kedenna mi luyε a bode fari. E birin naxuyama ayi.”

*Tɔɔn nun besɛnxɔnyana a fe**Matiyu 24.3-14, Luka 21.7-19*

³ Yesu yi dɔxi Oliwi Geyaan fari Ala Batu Banxin yeṭagi waxatin naxan yi, Piyeri nun Yaki nun Yoni nun Andire yi siga a fema e danna a maxɔdindeni.

4 E yi a fala, e naxa, “Na feene liga waxatin fala nxu xa. Taxamasenna mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?”

5 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a liga ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden.

6 Muxu wuyaxi fama nεn n xinli, e yi a fala fa fala, ‘A tan nan n tan na.’ E muxu wuyaxi mayenden.

7 E na yεngε feene mε e nun yεngεna ndee xinla, ε nama gaxu. A fεrε mi na fɔ na fe sifane xa liga nεn. Koni waxati rajanna mi na ra singen.

8 Siya kedenna siyaan bonna yεngεma nεn, yamana keden yi yamanan bonna yεngε. Bɔxɔn xuruxurunma nεn yirena ndee yi. Fitina kamεne yi so. Na feene birin ligama nεn alo jaxanla dii barin kui xɔle singena.”

9 “E a liga ε yeren ma, amasɔtɔ muxune ε suxuma nεn, e siga ε ra kiti sadeni.* E ε bulan salide banxine yi. E tima nεn yamana kanne nun mangane yetagi n tan ma fe ra, ε yi n ma fe sereyaan ba e xa.

10 A fεrε mi na fɔ n ma falan Xibaru Fajin kawandin xa ba siyane birin xa singen.

11 E na ε suxu waxatin naxan yi, e siga ε ra kiti sadeni, ε naxan falama, ε nama xamin na ra benun a waxatin xa a li. Ala na naxan so ε yii na waxatini, ε na fala. Amasɔtɔ ε tan xa mi falan tima fɔ Alaa Nii Sarijanxina.

12 Muxuna a ngaxakedenna yanfama nεn, a yi a faxa. Fafane na jɔxɔnna ligama nεn e diine ra. Diine murutεma nεn e sɔtɔ muxune xili ma, e yi e ti sayaan ma.

---

* 13:9: ε *suxuma nεn*: E suxuma Yesu a xinla fe ra.

13 Muxun birin ε rajaxuma nen n tan ma fe ra. Koni muxun naxan dijama han a rajanna, na kisima nen.”

Se Haramuxina

Matiyu 24.15-28, Luka 21.20-24

14 “ε na ‘Se Haramuxi Halagi Tiin’ to yirena nde yi, a mi daxa denaxan yi, nayi naxanye Yudaya yamanani, ne xa e gi, e te geyane fari. Naxan na feni ito xaran, na xa a bunna kolon!

15 Muxun naxan a kore banxin kεε ra, na nama xεεε, a godo banxini a yii seene tongodeni.

16 Muxun naxan xεεn ma, na nama xεεε banxini a domaan tongodeni.

17 Gbalo gbeen fudi kanne yεε ra na lɔxɔni e nun diin ngane!

18 ε Ala maxandi alogo na feene nama liga xun-beli waxatini!

19 Amasɔtɔ na lɔxɔne tɔrɔn jɔxɔn munma liga singen xabu Ala dunɔɔa da waxatin naxan yi han iki. A jɔxɔn fan mi fa ligama sɔnɔn!

20 Xa Marigin mi yi nde ba na lɔxɔne ra nun, adamadi yo mi yi kisima, koni a bata nde ba e ra a muxu yεbaxine fe ra.”

21 “Xa muxu yo a fala ε xa na waxatini, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi’ hanma, ‘A mato, a sa mɛnni,’ ε nama la ne ra.

22 Amasɔtɔ muxu wulexi sugandixine nun wule nabine kelima nen, e taxamasenne nun kabanako feene liga alogo e xa Ala muxu yεbaxine mayenden, xa na lanje.

23 Koni, ε xa a liga ε yeren ma! N bata feene birin fala ε xa benun e waxatin xa a li.”

*Muxuna Dii Xεμεν fa fena**Matiyu 24.29-31, Luka 21.25-28*

²⁴ “Na bɔxɔne yi, na tɔrɔ bɔxɔne na dangu, ‘sogeni dimima nɛn, kiken mi fa dεgεma.

²⁵ Sarene kelima nɛn kore, e yolon. Kore xɔnna sɛnbɛne yimaxama nɛn.’

²⁶ N tan Muxuna Dii Xεμεν minima nɛn kɛnɛnni kundani sɛnbɛ gbeen nun binyeni.

²⁷ N yi n ma malekane rasiga bɔxɔn tongon naaninne birin yi. E yi n ma muxu yɛbaxine malan keli dunuɲa danna bonna ma sa dɔxɔ bonna ra.”

*Xɔdɛ binla fe taxamasenna**Matiyu 24.32-35, Luka 21.29-33*

²⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E xaxili sɔtɔ xɔdɛ binla fe ma. A yiine na maɲingi, a dɛɛne yi mini fɔlɔ, ε a kolonma nɛn nayi fa fala ɲεmɛn bata maso.

²⁹ A na kiini, ε na feni itoe to lige waxatin naxan yi, ε a kolonma nɛn nayi fa fala waxati saxin bata maso, a bata a so dɛɛn yɛtɛɛn li.

³⁰ N xa ɲɔndin fala ε xa, to muxune mi dangue mumɛ fɔ na feene birin liga.

³¹ Kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna danguma nɛn. Koni n ma falane mi danguma habadan!”

*Muxu yo mi na waxatin kolon**Matiyu 24.36-44*

³² “Muxu yo mi na bɔxɔn nun waxati saxin kolon hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Muxuna Dii Xεmena, fɔ Fafe Ala keden peena.

³³ E a liga ε yeren ma, ε yi lu ε yɛɛ ra yi amasɔtɔ ε mi na waxatin kolon.

³⁴ A ligama nɛn alo xεmɛn naxan keli a konni, a siga sigatini, a yi a sɛnbɛn nadangu a walikene ma,

a yi wanla so e keden kedenna birin yii. A yi a fala banxi xunna xa, a xa lu a yεε ra yi.

³⁵ Awa, ε lu ε yεε ra yi amasotε ε mi banxi kanna fa waxatin kolon, xa jinbanna na a ra ba hanma kεε tagini hanma subaxani donton wugan ma hanma xotanni.

³⁶ Xa a fa sinma, a nama ε li xixanli!

³⁷ Awa, n naxan falama ε xa, n na a falama muxune birin nan xa. Ε lu ε yεε ra yi!”

14

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma

Matiyu 26.1-5, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53

¹ A bata yi lu nun soge firin benun Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* nun Buru Tetaren Sanla† xa a li. Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi katama Yesu suxu feen na yanfani alogo e xa a faxa.

² E yi a fala, e naxa, “En nama a liga sanla waxatini alogo yamaan nama sɔnxɔ sɔnxɔ.”

Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma

Matiyu 26.6-13, Yoni 12.1-8

³ Yesu yi Simɔn dogonfontɔna banxini Betani taani waxatin naxan yi, a yi a dεgema, jaxanla nde yi fa, a so banxini. Alabasita gεmεn muranna

---

* **14:1: Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla:** Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nεn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kεε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dε wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui. † **14:1: Buru Tetaren Sanla:** Yahudiyane yi burun donma lεbεn mi saxi naxan kui xii solofere sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔrɔyaan 12.15 kui.

suxi a yii latikə̀nə̀nna sare xə̀dɛxɛn yi naxan kui naxan xili naradi. A na muranni bə̀ Yesu xun ma a latikə̀nə̀nna sa a xunni.

⁴ Muxuna ndee yi na yi, ne yi xə̀lɔ, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Latikə̀nə̀nna ito yikalaxi nanfera?”

⁵ A yi sare nɛn dangu walikɛɛn ɲɛɛ keden saranna ra, na gbetin yi so yiigelitə̀ne yii.” E yi ɲaxanla mafala kati!

⁶ Koni Yesu yi a fala, a naxa, “Ɛ fata a ma, ɛ a mafalama nanfera? A bata fe faɲin naba n tan xa.

⁷ Amasə̀tɔ yiigelitə̀ne ɛ fɛma waxatin birin, ɛ fe faɲin nabe e xa nɛn, xa ɛ wa, koni n tan mi luma ɛ fɛma waxatin birin yi.

⁸ A nɔɛ naxan ligɛ, a bata na liga. A bata latikə̀nə̀nna sa n fatin ma, a yi a yitə̀n n maluxun lə̀xə̀na fe ra benun na waxatin xa a li.

⁹ N xa ɲə̀ndin fala ɛ xa, n ma falan Xibaru Faɲini ito na rali dunuɲa yire yo yi, ɲaxanli ito naxan ligaxi, na fan falama nɛn, yamaan yi e miri a ma.”

Yudasi yi Yesu yanfa

Matiyu 26.14-16, Luka 22.3-6

¹⁰ Na xanbi ra, Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandii fu nun firinna nde, na yi siga saraxarali kuntigine fɛma Yesu so feen na e yii.

¹¹ E yi e tuli mati a ra sɛwani, e yi a nata a e xa gbetin so a yii. Nanara, Yudasi yi fɛɛn fen fə̀lɔ, a xa Yesu so e yii.

Halagi Tiin Dangu Lə̀xə̀n Sanla fe

Matiyu 26.17-25, Luka 22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30

¹² Buru Tetaren Sanla lə̀xə̀ singena, yɛxɛɛ diin faxama lə̀xə̀n naxan yi Halagi Tiin Dangu Lə̀xə̀n

Sanla saraxan na, xarandiine yi Yesu maxɔdin, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa sa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala i xa minɛn yi?”

¹³ Awa, Yesu yi a ɲungu muxu firin ma e ye, a yi e rasiga, a naxa, “E siga taani, e xemɛna nde toma nɛn ige feɲɛn dɔxi a xun ma, e bira a fɔxɔ ra.

¹⁴ A na so denaxan yi, e a fala mɛnna banxi kannna xa, e naxa, ‘Karamɔxɔ naxa, a xɔɲe yigiyaden minɛn e nun a xarandiine Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donse donna tiin denaxan yi?’

¹⁵ Nayi, a banxin yire gbeenana nde yitama e ra nɛn kore banxin kɔe ra, a yitɔnxi ki faɲi, e xa donseen nafala en xa mɛnni.”

¹⁶ Xarandiine yi keli, e siga taani, e sa feene birin li na alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala.

¹⁷ Ninbanna to a li, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi fa.

¹⁸ E yi e degema waxatin naxan yi, Yesu naxa, “N xa ɲɔndin fala e xa, e tan naxanye e degema n fɛma, e tan nde keden n yanfama nɛn.”

¹⁹ Xarandiine yi sunu han, e yi e bode maxɔdin fɔlɔ keden keden yeɛn ma, e naxa, “N tan nan a ra ba?”

²⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “E tan muxu fu nun firinna nde keden nan a ra nxu nun naxan nxu yiin nagodoma lenge kedenna kui yati!

²¹ N tan Muxuna Dii Xemɛn faxama nɛn alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kannna yeɛ ra naxan n tan Muxuna Dii Xemɛn soma yamaan yii! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mumɛ!”

Marigina ximenna fe
Matiyu 26.26-30, Luka 22.15-20, Kərənti Kaane
Singena 11.23-25

²² E yi e deɓema waxatin naxan yi, Yesu yi burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “E a tongo, n fati benden nan ito ra.”

²³ Na xanbi ra, a yi igelengenna fan tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, e birin yi e min a ra.

²⁴ Yesu naxa, “N wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xən. A minima muxu wuyaxi nan xa.”

²⁵ N xa jəndin fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han n mən yi a min Alaa Mangayani.”

²⁶ Na xanbi ra, e βetin ba,‡ e siga Oliwi Geyaan fari.

Piyeri yi a mε Yesu ra

Matiyu 26.31-35, Luka 22.31-34, Yoni 13.36-38

²⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E birin ε mεma n na nən, amasəto a sɛbɛxi Kitabuni, fa fala, ‘N xuruse rabaan faxama nən, yεxεene birin yi xuya ayi.’§

²⁸ Koni n na keli sayani, n sigama nən ε yεε ra Galile yamanani.”

²⁹ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Hali bonne birin e mε i ra, n tan mi na ligε!”

³⁰ Yesu yi a fala Piyeri xa, a naxa, “N xa jəndin fala i xa. To kəεen na, benun dontonna xa wuga

‡ **14:26:** E namunna nan yi a ra e xa βetin ba na sali waxatini fata Yaburin sorana nde ra keli Yaburin 113 han Yaburin 118 kui.

§ **14:27:** Sakari 13.7 Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na. E na Yesu faxa, a xarandiine birin xuyama ayi nən.

sanja ma firin, i yetena a falama nen daxona ma saxan a i mi n kolon.”

³¹ Piyeri yi a yabi a sabeen na, a naxa, “Hali en birin faxa, n mi a fale mumε, fa fala n mi i kolon!” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

Yesu yi Ala maxandi nakoni

Matiyu 26.36-46, Luka 22.39-46

³² E yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E daxo be, n tan xa sa Ala maxandi.”

³³ Na xanbi ra, a Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra, a bɔnen yi raforo, a yi sunu.

³⁴ A yi a fala e xa, a naxa, “N bɔnen naforoxi han n faxa. E lu be, ε lu ε yee ra yi.”

³⁵ A yi a masiga ndedi, a yi bira baxoni, a yi Ala maxandi alogo a xa na tɔro waxatin makuye a ra.

³⁶ A yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe Ala, baba, i nɛ feen birin lige nen. Tɔroya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fo i tan sagona.”

³⁷ Na xanbi ra, a mon yi xete, a yi a xarandiine li xixonli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Simon, i xiin nen ba, i mi naxi luyε i yee ra yi hali waxatidi?”

³⁸ E lu ε yee ra yi, ε yi Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni. E niin waxon feen fan koni ε fati benden senben mi na.”

³⁹ A mon yi siga, a sa Ala maxandi, a mon yi xete na falane ma.

⁴⁰ A mon yi xete, a xarandiine li xiye, bayo xixonla bata yi e suxu. E mi yi fa a kolon e a yabin naxan na.

⁴¹ A mon yi xete a saxandeni a yi a fala e xa, a naxa, “E mon xima ba? E mon ε matabuma ba? E a

lu iki, waxatin bata a li! A mato, n tan Muxuna Dii Xεμεη bata so hake kanne senben bun ma iki.

⁴² E keli, en siga. Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, a bata fa!”

Yesu suxu fena

Matiyu 26.47-56, Luka 22.47-53, Yoni 18.3-12

⁴³ A mən yi fala tiini, Yudasi, Yesu a xarandii fu nun firinna nde yi fa, ganla biraxi a fəxə ra saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne nun yamaan fonne naxanye rafa. Silanfanne nun gbengbetenne e yii.*

⁴⁴ Naxan yi a yanfama, na bata yi taxamasenna fala nun, a naxa, “N na muxun naxan sunbu, a tan nan na ra. E yi a suxu, kantan muxune yi siga a ra!”

⁴⁵ Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, “Karaməxə!” A yi a sunbu.

⁴⁶ Nayi, e dutun Yesu ma, e yi a suxu!

⁴⁷ Muxun naxanye yi tixi na dəxən, na nde yi a silanfanna botin, a yi Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla sege a ma.

⁴⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne e yii alo mafu tiin nan yi n na nun.

⁴⁹ N yi e fema ləxə yo ləxə, n yi xaranna tima Ala Batu Banxini, e mi n suxu. Koni a fεε mi na fə Kitabuna falan xa kamali.”

⁵⁰ Na xanbi ra, xarandine birin yi a raberin, e yi e gi.

⁵¹ Banxulanna nde yi biraxi Yesu fəxə ra, a bitin-ganna nan tun yi mafilinfilinxi a ma. E yi a suxu,

---

* **14:43: Silanfanna:** Sofane yenge so dege mana.

⁵² koni a yi a dugin lu e yii, a ragenla yi a gi.

Yesu Yahudiya mangane yεtagi

Matiyu 26.57-68, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 19-24

⁵³ E yi Yesu tongo, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singena banxini. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karamɔxɔne yi e malan na.

⁵⁴ Piyeri yi bira a fɔxɔ ra, koni e yi tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A dɔxɔ kantani muxune fema tεen xɔn e maxaradeni.

⁵⁵ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi kata sereyana nde fendeni Yesu xili ma alogo e xa a faxa. Koni e mi sese sɔtɔ.

⁵⁶ Muxu wuyaxi yi wulen seren ba Yesu xili ma, koni sereyane mi yi lanxi e bode ma.

⁵⁷ Muxuna ndee mɔn yi keli e wule sereni ito ba Yesu xili ma, e naxa,

⁵⁸ “Nxu a xuiin mεxi nεn a falama, a naxa, ‘N na Ala Batu Banxini ito kalama nεn adamadiine naxan nafalaxi, n yi gbεtε ti soge saxan bun ma, adamadiine mi naxan tiyε.’ ”

⁵⁹ Koni hali ne fan, e sereyane mi lan e bode ma.

⁶⁰ Saraxarali Kuntigi Singen yi ti e birin yεtagi, a Yesu maxɔdin, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xɔn ba?”

⁶¹ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen mɔn yi a maxɔdin, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na ba, Duban Kanna a Diina?”

⁶² Yesu yi a yabi, a naxa, “A tan nan n tan na. Awa, ε birin n tan Muxuna Dii Xεmεn toma nεn dɔxi Ala Sɛnbεmaan yiifanna ma. ε yi n famatɔɔn to kundani keli kore.”

⁶³ Saraxarali Kuntigi Singen yi a domani bɔ, a naxa, “En mako mi fa sereya yo ma sɔnɔn!

⁶⁴ Ɛ bata a xuiin mɛ a Ala rayelefuma. Ɛ mirixi a ma di?” E birin yi a yalagi, e naxa, a lan nɛn a xa faxa.

⁶⁵ Ndee yi e dɛgen namini fɔlɔ Yesu ma. E yi a yɛɛn maxidi, e yi a bɔnbɔ, e naxa, “Nabiya falane ti!” Kantan muxune yi a suxu, e yi a bɔnbɔ.

Piyɛri a mɛ fena Yesu ra

Matiyu 26.69-75, Luka 22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Piyɛri yi dɔxi tanden ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walikɛ ɲaxanla nde yi fa.

⁶⁷ A to Piyɛri to a maxarɛ, a yi a mato ki faɲi, a naxa, “I tan fan yi Yesu Nasarɛti kaan fɔxɔ ra.”

⁶⁸ Koni Piyɛri yi a tandi, a naxa, “N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi,” a siga tanden so dɛɛn na. Nayi, dontonna yi wuga.

⁶⁹ Walikɛ ɲaxanla to a to mɛnni, muxun naxanye yi tixi na, a mɔn yi a fala ne xa, a naxa, “A tan muxuna nde nan ito ra.”

⁷⁰ A mɔn yi a matandi. Waxatidi danguxina, muxun naxanye yi tixi na, ne mɔn yi a fala Piyɛri xa, e naxa, “A tan nde nan i tan fan na yati, amasɔtɔ Galile kaan nan i tan fan na.”

⁷¹ Nayi, Piyɛri yi a kɔlɔ dangane ra, a yi a fala e xa, a naxa, “N mi xɛmɛni ito kolon ɛ naxan ma.”

⁷² Na waxatin yɛtɛni dontonna mɔn yi wuga a firindeni, Yesu falan naxan ti, na yi rabira Piyɛri ma, a naxa, “Benun dontonna xa wuga sanɲa ma firin, i a falama nɛn dɔxɔɲa ma saxan a i mi n kolon.” Nayi, a yi wuga fɔlɔ.

15

E siga Yesu ra Pilati fεma

Matiyu 27.1-2, 11-14, Luka 23.1-5, Yoni 18.28-38

¹ Subaxani saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karamɔxɔne nun kitisa yamaan birin yi a feen nagidi. E yi Yesu xidi, e yi a xali Pilati fεma.

² Pilati yi a maxɔdin, a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.”

³ Saraxarali kuntigine yi Yesu kansun fe wuyaxi ra.

⁴ Nanara, Pilati mɔn yi a maxɔdin, a naxa, “I mi e yabin ba? A mato, e bata i kansun fe wuyaxi ra.”

⁵ Yesu mi tin fala yo tiyε. Pilati yi kabε na ma kati!

E Yesu faxa feen nagidi

Matiyu 27.15-26, Luka 23.13-25, Yoni 18.39-19.16

⁶ E yi darixi nen kasorasa keden beɲinɲε sali lɔxɔni, yamaan na naxan ma fe fala.

⁷ Na waxatini xεmεna nde yi na naxan yi xili Baraba, a yi kasoni e nun muxu murutεxin naxanye keli mangan xili ma, e faxan ti.

⁸ Yamaan yi fa Pilati mafan, a xa a dari feen liga e xa.

⁹ Pilati yi e maxɔdin, a naxa, “E waxi a xɔn ma n xa Yahudiyane mangan beɲin ε xa?”

¹⁰ Amasɔtɔ a yi a kolon a saraxarali kuntigine Yesu soxi a yii xɔxɔlɔnyaan nan ma.

¹¹ Koni saraxarali kuntigine yi yamaan nadin, alogo Pilati xa Baraba nan beɲin.

12 Pilati mən yi falan ti yamaan xa, a naxa, “E naxan xilima fa fala a Yahudiyane mangana, n xa nanfe liga a ra?”

13 E yi sənχə, e naxa, “A gbangban wudin ma!”

14 Koni Pilati yi e maxədin, a naxa, “A fe ɲaxin mundun ligaxi?” Koni e sənχən yi siga gboε ayi, e naxa, “A gbangban!”

15 Pilati yi tin a xa yamaan nafan feen naba. Nanara, a yi Baraba beɲin e xa. A yi yamarin fi a Yesu xa bulan, e yi a gbangban wudin ma.

Sofane yi Yesu magele

Matiyu 27.27-31 Yoni 19.2,3

16 Yamana kanna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan.

17 E yi doma mamiloxin nagodo a ma,* e wudi yii ɲali kanne dənβε kəmətɪn na mangaya taxam-asenna ra, e yi a so a xunna.

18 E yi lu a magele, e naxa, “I xənyε, Yahudiyane mangana!”

19 E yi tamina nde tongo, e lu a bənβε a xunna ma, e yi e dεgen namini a ma, e yi e xinbi sin a yεtagi, e a binya mageleni.

20 E to yelin a magele, e doma mamiloxin ba a ma e mən yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

E yi Yesu gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27

21 E yi lan xεmεna nde ra naxan yi xili Simən Sirɛni kaana, Alesandire nun Rufu fafe. A yi

---

* **15:17: *Doma mamiloxin*** findixi mangane domaan na. E fa a mangayaan nan magelema.

kelima xεεn ma siga taani. E yi a karahan a xa Yesu faxa wudin tongo.

²² E yi siga Yesu ra han na yireni dεnaxan xili Gologota, naxan bunna nεεn, “xun xɔri yirena.”

²³ E yi mirihi nun manpaan basanxin so Yesu yii alogo a xa a min, nde yi ba tɔrɔyaan na, koni a mi tin a rasuxε.

²⁴ Awa, e yi a gbangban wudin ma, e yi masεnsenna ti lan a dugine yitaxun feen ma.

²⁵ E yi a gbangban wudin ma soge raxεnxεn waxatini.

²⁶ E yi a kansun kedin sεbε fa fala “Yahudiyane Mangan nan ito ra.”

²⁷ E yi mujade firin gbangban wudine ma Yesu fεma, keden a yiifanna ma, keden a kɔmenna ma.

²⁸ Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, “A yatε nen alo fe naxi rabane.”

²⁹ Dangu muxune yi a makonbi e yi e xunni maxa, e naxa, “Ee! I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i yi a ti soge saxan bun ma,

³⁰ awa, iki, godo i keli wudin kɔε ra, i yi i yetε rakisi!”

³¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne fan yi Yesu magele na kiini, e yi a fala e bode xa, e naxa, “A bata bonne rakisi, koni a mi nɔε a yetε rakise!”

³² Nxu xa Alaa Muxu Sugandixina, Isirayila mangan to godε iki keli wudin ma alogo nxu xa dεnkeleya a ma!”

Muxun naxanye yi gbangbanxi wudin ma a fεma, ne fan yi a makonbi han!

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-56, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

33 Dimin yi so yiren birin xun na yanyi tagini han se din waxatin yi maso.

34 Na waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini lengben, a naxa, “Eli, Eli, lama sabakitani?” Na bunna nεεn fa fala, “N ma Ala, n ma Ala, i n nabejinxi nanfera?”†

35 Muxuna ndee yi tixi na yi, na ndee yi a xuiin mε, e naxa, “E tuli mati, a Nabi Eli xilima!”

36 E tan nde yi dugi dungin tongo, a siga a giyε, a sa a sin minse muluxunxini, a yi a so wudin xun na, a yi a ti Yesu xa. A yi a lan Yesu dεεn ma, a naxa, “A mamε, nxu xa a to xa Nabi Eli a ragode keli wudin kεε ra!”

37 Yesu yi a xuini te fangan na, a faxa.

38 Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bε firinna ra, fεlε a xunna ma han a labena.

39 Sofa Kuntigin naxan yi tixi wudin ye tagi nun, na yi Yesu xuiin mε, a yi a faxa kiin to, a naxa, “Alaa Dii Xεmεn nan yi a ra yati!”

40 Naxanla ndee yi tixi wulani, e a matoma. Mariyama Magadala kaan yi ne ye nun, e nun Mariyama, Yaki xuri nun Yose nga e nun Salome.

41 Ne nan yi biraxi a fεxε ra Galile yamanani nun a malideni. Naxalan wuyaxi gbεtεye fan yi na naxanye fan fa a fεxε ra Yerusalεn taani.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

42 Ninbanna bata yi a li. Yuma lεxεn nan yi a ra Matabu Lεxεn nan yi na xεtεn bode.

---

† 15:34: Yaburi 22.2

⁴³ Yusufu Arimate kaan yi fa, muxu gbeen nan yi a ra kitisane malanni, naxan fan yi Alaa mangayaan mamema, na yi susu sigε Pilati fema a maxɔdindeni Yesu binbina fe ma.

⁴⁴ Pilati na mε waxatin naxan yi fa fala a Yesu bata faxa, a yi tεrena na falan na. A sofa kuntigin xili, a yi a maxɔdin xa Yesu bata faxa.

⁴⁵ Pilati to sofa kuntigina falan mε, a yi yamarin fi, a e xa Yesu binbin so Yusufu yii.

⁴⁶ Yusufu yi kasangenna sara, a yi a binbin nagodo, a yi a kasangen, a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili. Na xanbi ra, a gεmε gbeen makutukutu gaburun dε ra.

⁴⁷ Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bonna, Yose nga, ne yi a matoma e Yesu sa dεnaxan yi.

16

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-8, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu Lɔxɔn to dangu, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama, Yaki nga nun Salome yi latikɔnɔnna sara alogo e xa sa a sa Yesu binbin ma.

² Xatin xɔtɔnni sogen te waxatini, e yi sigama gaburu dεen na,

³ e yi e bode maxɔdin, e naxa, “Nde gεmεn makutukutuma, a yi a ba gaburun dε ra en xa?”

⁴ E fa e yεen nakele, e yi a to a gεmεn bata yi makutukutu, a ba gaburun dε ra. Na gεmεn yi gbo han!

⁵ E yi so gaburun kui, e banxulan doma fixe kanna nde to dɔxi yiifanna ma, e gaxu kati!

⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “E nama gaxu, ε Yesu Nasarēti kaan nan fenma naxan gbangban wudin ma. A mi be, a bata keli sayani! E a sa be nin.

⁷ Koni ε siga, ε sa a fala a xarandiine nun Piyeri xa, ε naxa, ‘A sa ε lima Galile yamanani, ε sa a toma nen na yi, alo a fala ε xa kii naxan yi.’ ”

⁸ E kui fuxin yi siga e giyε keli gaburun kui, e xuruxurunma. Koni e mi sese fala muxu yo xa amasoto e yi gaxuxi han!

Yesu yi mini kenenni Mariyama Magadala kaan xa

Matiyu 28.9-10, Yoni 20.11-18

⁹ Yesu to keli sayani xatin subaxani, a mini Mariyama Magadala kaan nan singe xa kenenni, a ninan soloferen kedi naxan foxo ra.

¹⁰ Mariyama yi sa na xibarun nali Yesu foxorabirane ma, naxanye yi wugama Yesu jan feen na.

¹¹ Awa, e to a me a Yesu niin mon bata bira a yi, a Mariyama bata a to, e mi la a ra.

Yesu yi a yete yita a xarandii firin na

Luka 24.13-35

¹² Na xanbi ra, Yesu yi a yete yita e tan muxu firinna nde ra kii gbete yi kiraan xon ma, e yi sigan tima burunna ra waxatin naxan yi.

¹³ E yi xete, e sa na fala bonne xa, koni e mi la e ra.

Yesu yi a xarandiine xe

Matiyu 28.16-20, Luka 24.36-49, Yoni 20.19-23, Kewanle 1.6-8

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi mini kenenni xarandii fu nun kedenne xa, e yi e degema waxatin naxan

yi. A yi e maxadi e denkεleyatareyaan nun e bɔɔε xɔdεxyana fe ma amasɔtɔ naxanye a to a niini, e mi la ne ra.

¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “E siga dunuɔa yiren birin yi, ε n ma falan Xibaru Fajin kawandin ba daala birin xa.

¹⁶ Naxan na denkεleya, a rafu igeni, na kisima nεn. Xa naxan mi denkεleya, na yalagima nεn.

¹⁷ Naxanye na denkεleya, e taxamasenni itoe ligama nεn n xinli: E jɔnanne kedima nεn, e yi xui gbεtε nεnεne fala,

¹⁸ e yi saɔine suxu e yiine ra, e dabarin don, sese mi liga e ra. E yiin sama nεn furetɔne ma, e yi e rakεndεya.”

Yesu te fena ariyanna yi

Luka 24.50-53, Kεwanle 1.9-11

¹⁹ Marigi Yesu yelin falan tiyε e xa waxatin naxan yi, a te ariyanna yi a sa dɔxɔ Ala yiifanna ma.

²⁰ E yi siga kawandin badeni yiren birin yi. Marigin yi walima e xɔn, a yi a falan sεnbε so taxamasenne ra.

Kisin Kiraan Kitabuna

The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.

La Sainte Bible en langue Yalunka avec le titre: «Kisin Kiraan Kitabuna» Publié par Traducteurs Pionniers de la Bible en collaboration avec la mission MCA à la Préfecture de Faranah, République de Guinée 2012

Copyright du text: © 2012—Traducteurs Pionniers de la Bible. Cette création est mise à disposition selon le Contrat Paternité-Pas d'Utilisation Commerciale-Pas de Modification 3.0 Unported disponible en ligne

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> ou par courrier postal à Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California 94105, USA.

copyright © 2012 Pioneer Bible Translators

Language: Yalunka

Translation by: Pioneer Bible Translators

..

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

47153269-13a8-5fdd-8537-530b29da9f78